

साई दाता

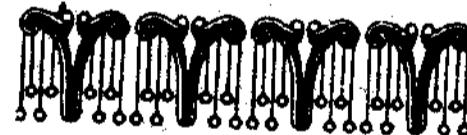
साईनाथा, साईनाथा, साईनाथा, साईनाथा
धाव रे आता साईनाथा, पाव रे आता साईनाथा
सोडिली आस जीविताची
सोडिली आस प्रपंचाची
तुझ्याविना आम्हा कुणी दाता
कुणी त्राता ॥ साईनाथा ॥१॥

तुझ्याच दर्शने दुःख हरते
तुझ्याच दर्शने सुख मिळते
तू तर वाली सकलांचा
तू तर स्वामी भक्तगांचा
तुझ्याविना आम्हा कुणी दाता
कुणी त्राता ॥ साईनाथा ॥२॥

श्रध्दा सबुरी तुज देता
सर्वस्व ही बाबा तूच देता
तूची नेई सुखधामा
तुझ्याविना आम्हा कुणी दाता
कुणी त्राता ॥ साईनाथा ॥३॥

— श्री. विजय यशवंत सहामते

मु. पो. चिंचणी,
तालुका - डहाणू
चिंचणी - ४०९५०३, जि. ठाणे.

॥ संतसाई आला माझा ॥

(चाल : देहाची तिजोरी भक्तिक्वाच ठेया)
फडके डोईला - जीर्ण वस्त्र ल्याला।
संत साई आला माझा - संत साई आला ॥धृ॥
कुठे जन्म झाला यांचा ठाव ना कुणाला।
विना माता-पिता देह जन्मास आला।
ऋषीकुळ नदीमूळ शोधुया कशाला।
संत साई आला माझा - संत साई आला ॥१॥

बारा वर्षे निंबातळी तप आचरिलो।
 मौन व्रत केले धारण भक्तांनी पाहीलो।
 भुयारात जळत्या समया चमत्कार झाला।
 संत साई आला माझा - संत साई आला ॥२॥

मशिदीत केली वसती म्हणती द्वारकामाई तिला।
 रामकृष्ण विठ्ठल रूपे रंजवी भक्ताला।
 निराकार निर्गुण "ब्रह्म" म्हणती "साई" त्याला
 संत साई आला माझा - संत साई आला ॥३॥

॥ॐ श्रीसाईनाथापर्णमस्तु॥

—श्री. विलास तु पडवळ
 १७३/४, शिवनेरी,
 दादासाहेब फाळके मार्ग,
 दादर, मुंबई - ४०००१४.

साई रस्तुती

शिर्डीच्या साईनाथा तुझे किती गुण गाऊ रे
 तुझ्यासारखा तूच देवा तुझा पत्ता कुणा न ठाव रे
 आले तुझ्या दर्शनाला दे मज दर्शन रे
 झाले तुझ्या पायी वेडी नको अंत पाहू रे
 नियमाने तुला भजने हाच माझा नेम रे
 मिळे मनाला शांती साईनाथा तुझे नाम घेता रे
 तूच माझा बंधु सखा सोयरा रे
 तुझ्याविना सर्व खोटे देवा जगी या रे
 तुझे प्रेम मिळे देवा जगी कमी काय रे
 तूच माझा खरा देवा उणे आणि काय रे
 देवा साईनाथा ठेव सर्वावर असेच तुझे प्रेम रे
 आणि काही मागणे नसे हीच आस पुरवी रे

— सौ. वैशाली नन्दकुमार गोरे
 पटेल चाळ,
 खोली क्र. ७, सिंधी गेट, मुरबाड रोड,
 जि. ठाणे, ता. कल्याण.

साई माझा सखा नसे मज धोका

साई माझा सखा। नसे मज धोका
 साई तुझ्या भेटीचा। मिळेल का मोका
 भेटी साठी तुझ्या। व्याकुळला जीव
 कधीतरी होईल भेटा तुझ्या चरणी भाव
 श्रद्धा तुझ्यावरची। राहो सदा अभंग
 सबुरी जीवनीता। घडो साई संग
 साई देवा तुझ्याविण। नाही कुणी त्राता
 तुझ्याच प्रसादे। झालो मी जाणता
 तुझ्या आशीर्वादे। जीवन साफल्य
 चरणी मागणे एक। श्रद्धेचे हो न निर्माल्य
 साई नामस्मरण। पुनीत व्हावी काया
 साई उदंड राहो। तुझी गोड माया
 साई माझा सखा। नसे मज धोका
 साई माझी श्रद्धा। साई जीवन नौका
 साई माझा सखा। नसे मज धोका
 माता पिता गुरु। आधार सर्व लोका

— श्री. आनंद गणपत सातार्डेकर

झायळर हिल,
 वास्को द गामा (गोवा).

श्री साईकृपेचा हस्त

तुझ्या कृपेचा हस्त असावा —
 साई माथ्यावरी॥

ना भय चिंता या संसारी—
 काळ उभा तो जरी॥४॥

साई घ्यावी एकच मजला—
 तव भजनाची आसा॥

गुणामृताची तुमच्या लागो—
 सदैव आगळी प्यासा॥

तव चरणाचा सुखद वास हा
 घडु दे वरचे वरी॥१॥

अनंत पापे सदैव घडती—

वाढू दे मज खंत॥

तुझे लेकरु तुझ्या कृपेने—

करुन घे गुणवंत॥

माय माऊली-तुझी साऊली—

लाभो जन्म भरी॥२॥

— श्री. मधुभाई चेंदवणकर

शिरोडा-गोवा.

पोहूया साईच्या सागरी

जिकडे तिकडे पऱ्ह लागल्या साईनामाच्या सरी
 पोहू या साईच्या सागरी
 सौख्याची तर साथ मिळाली
 भक्तगंधी आर्तता पळाली
 भक्तग वाट मिळाली खरी
 अंतर्यामी महाज्ञानी
 व्यथा जनाची होई ध्यानी
 साईने भार वाहिला शिरी
 विशालतेचा नाही अंत
 भक्तगंना नव कसली खंत
 प्रेम हे दिघले नानापरी
 भक्तगासाठी खेळ निराळे
 तुझेच लाघव जगावेगळे
 लीला न दावी वरचेवरी

— कु. उज्ज्वला बळीराम घावरे

गुजर लेन,
 नवापूर, जि. धुळे.

महाराष्ट्र दर्शन - दिनदर्शिका - १९८८

अनुरूप प्रकाशनातर्फ यंदा प्रकाशित झालेल्या या दिनदर्शिकेच्या प्रत्येक पानावर मराठी संत श्रेष्ठ प्रकृतीची रंगीत चित्रे देण्यात आलेली आहेत. संत श्री नामदेव, रामदास, तुकाराम एकनाथ, अक्कलकोट स्वामी, ज्ञानेश्वर, श्री साईबाबा इ. संत दिनदर्शिकेने समाविष्ट करून चित्रांचा एक उत्कृष्ट संग्रह भाविकांच्या घरोघरी पोचविण्याचे कार्य या दिनदर्शिकेद्वारा प्रकाशकांनी केलेले आहे, याबद्दल त्यांना मनःपूर्वक धन्यवाद. तारखेचे मराठी आकडे ठसठशीत व मराठी मास तिथी वार दिलेले आहेत शिवाय राष्ट्रीय पुरुषांच्या जयंती व पुण्यतिथीही देण्यात आलेल्या आहेत. किंमत ६ रु.

माझा साईनाथ

(चाल - मेरा जुता है जापानी)

देव नाही दगडात, देव नाही मंदिरात
 श्रधा सबुरीत वसे, तोचि माझा साईनाथ ॥१॥
 दाढुनी येई प्रेम अंतरी पाहुनी शिर्डीनगरी
 तृप्त होती नेत्र दोन्ही पाहुनी साईमुरारी
 मुखी ठेवा साईनाम कृपा करी जीवनात ॥२॥
 साईनामाचा महिमा मोठा तरती दुष्ट दुर्जन
 संकट समयी हाक मारिता तारी भक्तजन
 ऐसा माझा साईनाथ तया माझा दंडवत ॥३॥
 क्षणभंगूर हे जीवन अपुले का घालावे वाया
 मानवजन्म आज मिळाला पावन होई काया
 ठेवू साई हृदयात होऊ सारे पुण्यवंत ॥४॥

— श्री. बबन डी. येरम

१/५, कल्याणजी देवजी चाळ,
 चिरानगर, घाटकोपर,
 मुंबई - ८६.

देवाची विनवणी

किती 'विनवणी करू' मी! देवा
 वाट! पाहूनी! मी! थकलो देवा॥
 येशिल माझ्या तूं स्वज्ञी देवा।
 येशिल म्हणूनी मी! करितो हेवा॥
 येशिल म्हणूनी मी! कौतुक करितो॥
 येशिल म्हणूनी मी! आनंदाने नाचतो॥
 येशिल म्हणूनी मी! चिंतनात् रमतो॥
 येशिल म्हणूनी मी! मागणे करितो॥
 येशिल म्हणूनी मी! देहभान विसरतो॥
 येशिल म्हणूनी मी! साईसुख मागतो॥

— श्री. श्याम दत्ताराम नर्स

सावन्त निवास,
 पांचपाखडी, किसन नगर नं. ३,
 वागळे इस्टेट, रोड नं. २२, ठाणे - ४.

माझी साई माऊली

साईबाबा, साईबाबा हो।
 कधी येणार माझ्या घराला ॥१॥
 तुमचा असे मला सहारा।
 तुमच्या विना नसे मला थारा ॥२॥
 तुमची आहे दयेची मूर्ती।
 तुमच्यामुळे मिळे मला शांती ॥३॥
 तुमच्यावरी असे माझी भक्ती।
 तुम्ही देतां मला प्रचिती ॥४॥
 माझ्या मनीचा करा विचार।
 तुम्ही द्यावा मला साक्षात्कार ॥५॥
 तुमच्या पदी मी ठेविते माथा।
 तुम्ही आहांत साई समर्था ॥६॥

— सौ. नलीनीवसंत देशपांडे
 भूषण कृपा को. ओ. हा. सोसायटी,
 गोरेगाव (पूर्व), मुंबई - ४०००६३.

श्री साईसमाधीवरील पाकळ्या

प्रकाशक — श्री. डी. बो. पोतनीस, २६/७ एच. बी. पिंपरी, पुणे १७.

(पृष्ठे २५, मूल्य — रुपेच्छा दक्षिणा)

श्री साईलीलामधून गेली २० वर्षे सातत्याने काव्यलेखन करणारे पिंपरीचे पोतनीस दांपत्य मोठे हौशी व उत्साही आहे. दोघंही कविता करतात व दोघंही साईभक्त आहेत. वरील काव्यसंग्रहात त्यांनी साईनाथांच्या वरील कविता समाविष्ट केलेल्या आहेत. श्री. पोतनीस यांनी आपल्या स्वतःच्या १९, पत्नी सौ. प्रमोदिनी यांच्या ४, स्नेही श्री. गाडकरीच्या ५, श्री. दत्तात्रय मोरेच्या ४, डॉ. सौ. खानविलकरांच्या २ व डॉ. इंदूताई नाईक यांच्या २ अशा ३६ पाकळ्या संग्रहात आहेत व त्या सर्वच गेय व सुमधूर आहेत, हे विशेष होय. साईभक्तीरसाने ओथंबलेल्या कवितांचा हा संग्रह त्यांनी समारंभाने प्रकाशित करून साईभक्तीप्रधान पर काव्य करणाऱ्या कवी बंधूच्या समोर एक चांगला आदर्श ठेवला आहे. श्री. पोतनीसांच्या या काव्यसंग्रहाचे आम्ही मनापासून कौतुक करून त्यांच्या उपक्रमाचे हार्दिक स्वागत करतो.

— साईनंद.

शिरडीचा ध्यास (फुगडीगीत)

साईं बाबाचे नांव घेता, शिरडीचा ध्यास लागला
शिरडीचा ध्यास लागला ॥१॥

सगळे जाऊया शिरडीला, आम्ही साईच्या दर्शनाला
बाई, साईच्या दर्शनाला ॥२॥

साईं आमुचा रक्षणकर्ता, साईबाबा प्राणदाता
साईबाबा प्राणदाता ॥३॥

साईला जो शरण जाई, साईं त्याचे कल्याण करी
साईं त्याचे कल्याण करी ॥४॥

चला जाऊ शिरडीला, साईं देवाच्या दर्शनाला
साईं देवाच्या दर्शनाला ॥५॥

दोन अक्षरी मंत्र साईं, देई मजला शक्ति बाई
देई मजला शक्ति बाई ॥६॥

सगळे धर्म साईमध्ये, एकत्र झाले शिरडीला
बाई, एकत्र झाले शिरडीला ॥७॥

धर्म भेद नको आता, मानवता एकची धर्म
मानवता एकची धर्म ॥८॥

“श्रद्धा” “सबुरी” ने जगुया, साईचे ध्यान करुया
साईचे ध्यान करुया ॥९॥

साईं बाबाच्या भक्ति लागुया, देश आमचा एक राखुया
देश आमचा एक राखुया ॥१०॥

साईबाबाचे नांव घेता, शिरडीचा ध्यास लागला
शिरडीचा ध्यास लागला ॥११॥

चला जाऊया शिरडीला, साईबाबाच्या दर्शनाला
साईबाबाच्या दर्शनाला ॥१२॥

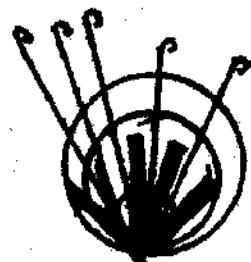
— श्री. गणेश बा. नाईक
पोष्ट बॉक्स नं. २५८,
पणजी—४०३ ००९,
गोवा.

साई

साई-साई नाम हे जपले,
जेव्हा जेव्हा मन हे खचले।
शरीराचेही दुखणे सारे,
नाचेही खचणे सारे
जपता साई साई-आई,
वळाले सारे लवलाही ॥१॥
गांगे, पुढे, खाली, कर,
हाता दिसते साई कर
क्षणांत माता, क्षणांत पिता,
क्षणात बंधू, क्षणात सखा ॥२॥
जसे मनाचे असे गुंतणे,
जसे ते त्या असे सांगणे
साई माऊली असता जवळी,
कृशाचीही न उणीव भासली ॥३॥
कर त्या वंदन करण्या तव कर,
कर का असतील नम्र तरा

— सौ. रंजना कृष्णराव पवार
अ४/१२ मानव कल्याण,
बांगूर-नगर, गोरेगांव (पश्चिम),
मुंबई-४०० ०९०.

वाट चालू शिरडीची

भक्ती करण्या साईची

वाट चालू शिरडीची ॥१॥

घरदार सोङ्गून शिरडीला जातो
साईनाथाचे दर्शन घेतो

झालीय हवस मनाची

वाट चालू....॥१॥

मंदिरात - आहे मी उभा
जाऊन समाधीचे दर्शन घेता

भेट होईल नाथाची

वाट चालू ....॥२॥

ज्ञानसूत आता सांगे सर्व लोका
आता तरी तुम्ही मानवधर्म ओळखा

भक्ती करूया नाथाची

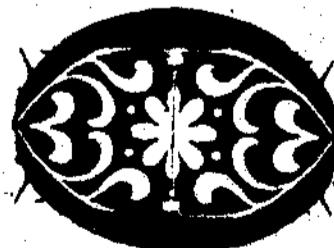
वाट चालू ....॥३॥

- श्री. डी. डी. चढऱ्याण ए.एम., सी.पी.एड.
माने पाटील विद्यामंदिर, विसापूर,
ता. तासगांव, जि. सांगली.

ॐ श्री साई

“साईच एक आधार
 साईच एक परमेश्वर
 साईच अवघे विश्व
 पिंडी ब्रह्मांडी
 अणुरेणी
 साईच आत्मा
 साईच परमात्मा
 तूंच तूंच साई अत्रतत्र सर्वत्र
 म्हणती अज्ञजन अन्न परब्रह्म
 ज्ञानचि जाणती परि साईच एक ब्रह्म
 कोणी म्हणती जलास जीवन
 जाणती योगी महर्षी साधूसंत
 नोहें जीवन एक साई वाचुनीं
 जगज्जीवन जड-चैतन्य विश्वाचें
 कोणी म्हणती पृथ्वीस भूमाता
 साक्षात्कारी जाणती परि
 साईच एक माता
 असे साईच माता-पिता
 आधार त्रैलोक्याची
 अनंतकोटी ब्रह्मांडनायक
 असे एकच एक ॐ श्री साई॥”

- डॉ. वि. ने. शिराढोणकर
 नळेगांव,
 ता. अहमदपूर, जि. लातूर.

अर्पण

जैसा मनी भाव
 तैसा पावे देव
 काही न अभाव
 साई कृपे ॥१॥
 जैसे माझे मन
 तैसी दई खूण
 साई जाणे मन
 अंतर्यामी ॥२॥
 जया साईकृपा
 असे निरंतर
 गुरुशिष्य अंतर
 संपतसे ॥३॥
 ऐसा माझा गुरु
 राव रंक तारु
 तो माझा आसरु
 रात्रंदिनी ॥४॥
 माझे मनी पाप
 मार्ग दावी बाप
 साईपद धरु
 मुक्तीसाठी ॥५॥

डॉ. सौ. मालती राहाटे
 डागा स्मृती रुगणालय,
 नागपूर.

पतित पावन साईनाम

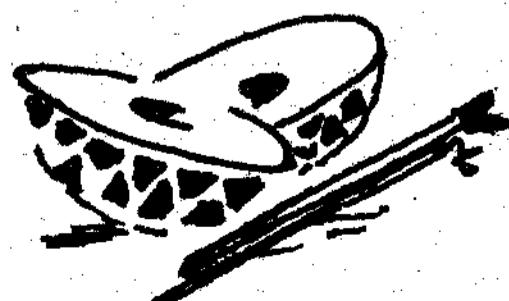
र ह म न ज र क रो ओसाई, सा थ न हि अ ब मे रे कोई।
 मै घु म घु म क र द्वं द्व तु झे, द श्व न अ ब तो दे दे मु झो।
 द र प र ते रे प डा र हूँ मै, ना जाऊं गा बि ना द श्व न मै।
 र घु प ती रा म तु ही है मे रा द श्व न चा हू ओसाई ते रा।
 च ल क र रा स्ते ये काटे भ रे, अ ब मै आया हू द्वा र ते रा।
 अ ब है मे रा घ र ब स शि र्डी, द श्व न कीते रे प्यास ब डी।
 म न हु आनि र ब अ ब मे रा, चा हि ये स हा रा साई ते रा।
 आया है ये दुःखिआरा ओसाई, सं सार में न ही मे रा कोई।
 द श्व न बि ना मै न ही जाऊं गा, द्वा र ते रे मै प डा र हू गा।
 ध्यान ते रा क रु मै दि न रा त, जीव न बि ता ऊँ ते रे सा थ।
 साई ही है रा म, साई ही शाम, दि ल में तो है उ सी का ना म।
 अ ब तो सा थ न ही मे रे कोई, प ल भ र तो दे खोओसाई।
 जाते है दुःख तो साई ध्यान से, हो ति है खुशी साई ना म से।
 दुःखिओं का तो तु म ही स हा रा, प ति त पा व न ना म ते रा।
 क र लो तो साई ना म की भ कतीद श्व न पा क र हो गी मु कती।
 भ कती से भ रो म न और काया, ह र प ल व हाँ साई छाया।
 आधार भ कतोंके साई ह मा रे, साई तो जीव न प्राण मे रे।
 साई बी न अ ब मै हू अ ना थ, तु म ही मा लीक साई ना थ।
 शि र्डी ही मै है अ ब का शी का बा, स ब कू छ तो है साई बा बा।
 शि र्डी ही अ ब तो भ कतोंका धा म, स ब के दि ल में साई ना म।
 साई की म हि मा तो है म हा न, साई को कोटी कोटी प्रणा म।

— श्री. एम. एन. खटावकर

१६९, १ली गल्ली,

गांधानगर,

बेळगाव.

शिरडी वृत्त ऑगस्ट ८७

या महिन्यात श्रीच्या दर्शनासाठी साईभक्तांची गर्दी नेहमीप्रमाणे होती. काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली. ती खालीलप्रमाणे...

किर्तनः— १) श्री. मधुकर गणेश सूर्यवंशी यांची कीर्तने एकादशी व महत्वाच्या दिवशी झाली.

२) ह. भ. प. श्री. लक्ष्मण महाराज वाकचौरे, शिरडी.

३) ह. भ. प. श्री. काशिनाथ महाराज भालेराव, त्र्यंबकेश्वर.

प्रवचन :- ह. भ. प. श्री. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, शिरडी.

भजन, गायन, वादन इ. :- १) श्री. र्घरसुगंध मंडळ, बुरशे बंधु, नाशिक २) बहुरूपी यल्लप्पा, नान्यापुरा, कर्नाटक ३) श्री. के. मुंज्यनाथ ४) श्री. शिवाजी बलवत् शिंदोडकर, पुणे ५) व्ही. मारुती ६) श्री. आबासाहेब पंढरीनाथ ७) श्री. अश्विनीकुमार पंड्या, पुणे ८) श्री. बी. जे. कामत ९) श्री. सुरेश सुखीजा, फरीदाबाद, १०) श्री. श्रीधर बाळकृष्ण राणे, अंधेरी ११) पी. बाळकृष्णमूर्ती १२) विजयालक्ष्मी, चिलवरु १३) श्री नानासाहेब शिंदे, गवाल्हेर १४) नुतन नित्यानंद सतसंग मंडळ, वसई १५) श्रीमती वेदावती चैतन्यपुरी, हैद्राबाद १६) श्री. ईश्वरदास, सिकंदराबाद १७) श्री. प्रलहाद शिंदे मंडळी, सोलापूर १८) श्री. आनंद शिंदे १९) श्री. ज्ञानेश्वर दिलपाव २०) श्री. श्रीकर उपाटे २१) श्री. रमन कुमार २२) श्री. सुदंरदास हनुमंत पाटील, सोनगांव, बारामती २३) शिवशाहीर गहीणीनाथ पांडुरंग जाधव देशमुख, पंढरपूर २४) श्री. किशोर तुकाराम बोडे २५) गीतादेवी किशोर बोडे २६) शोभा जगन्नाथ घुंगे २७) श्री. रामदास नामदेव रणदिवे, फलटण २८) शाहीर राजेंद्र आनंदा चौगुले, सांगली २९) श्री. दशरथ गजेंद्र सूर्यवंशी ३०) श्री. दगडू लक्ष्मण गोळे ३१) श्रीमती छोटूताई ३२) श्री. प्रभाकर त्र्यंबक डोंगरे.....

— : स्वराज्य प्राप्तीदिन :-

शनिवार दि. १५ ऑगस्ट १९८७ रोजी स्वातंत्र्यदिनानिमित्त श्री साईबाबा संस्थान शिरडी तर्फ मा. कार्यकारी अधिकारी श्री. रा. द. बन्ने साहेब यांचे शुभहस्त प्रतिवर्षा प्रमाणे ध्वजवंदन कार्यक्रम झाला. कार्यक्रमास संस्थान कर्मचारी, श्री साईनाथ हायस्कूल बँड पथक, शिक्षक-विद्यार्थी – विद्यार्थिनी, होमगार्ड पोलिस प्रतिष्ठीत ग्रामस्थ मंडळी, साईभक्त पाहुणे उपस्थित होते. कार्यक्रम संपल्यानंतर सर्वांना चहापान देण्यात आले व मुलांना खाऊ वाटण्यात आला. रात्रौ समाधी मंदिर श्रींचे कळसावर विद्युत रोषणाई करण्यात आली होती.

हवापाणी :- शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाहो. पाऊस समाधानकारक पडला.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी

श्री साईबाबा संस्थान प्रकाशित पुस्तकांची यादी

अनु. क्र.	पुस्तकाचे नाव	भाषा	किंमत	पॅकींग व पोस्टेज
१.	श्री साई सत्चरित	मराठी	३९-००	९-०५
२.	—, —	इंग्रजी	१४-५०	६-५०
३.	—, —	हिंदी	—	—
४.	—, —	गुजराथी	१९-००	६-५०
५.	—, —	कन्नड	१३-५०	८-००
६.	—, —	तेलगु	१८-००	८-००
७.	—, —	तामीळ	—	—
८.	—, —	सिंधी	२२-००	७-५०
९.	श्री साई सत्चरित पोथी	गुजराथी	३९-००	१०-५०
१०.	श्री साई लिलामृत	मराठी	—	—
११.	—, —	हिंदी	—	—
१२.	—, —	गुजराथी	६-६५	४-००
१३.	अवतार व कार्य	मराठी	—	—
१४.	स्तवन मंजिरी	मराठी	०-६५	३-५०
१५.	—, —	हिंदी	१-००	३-५०
१६.	—, —	गुजराथी	०-९०	३-५०
१७.	सगुणोपासना (आरती)	मराठी	०-७०	३-५०
१८.	—, —	हिंदी	१-२५	३-५०
१९.	—, —	गुजराथी	०-८०	३-५०
२०.	—, —	तेलगु	२-५०	५-५०
२१.	—, —	सिंधी	१-२५	३-५०
२२.	दासगणूकृत ४ अध्याय	मराठी	१-८५	३-५०
२३.	सचित्र साईबाबा	मराठी/इंग्रजी	४-८०	५-५०
२४.	मुलांचे साईबाबा	मराठी	—	—
२५.	—, —	इंग्रजी	१-६५	३-५०
२६.	—, —	हिंदी	—	—
२७.	—, —	गुजराथी	१-६५	३-५०
२८.	—, —	तेलगु	—	—
२९.	रुदाध्याय (अ. ११ वा)	मराठी	०-८०	३-५०
३०.	मार्गदर्शिका (शिर्डी गाईड)	मराठी	—	—
३१.	—, —	इंग्रजी	—	—
३२.	—, —	गुजराथी	१-५०	३-५०
३३.	साई दि सुपरमॅन	इंग्रजी	७-२५	४-००
३४.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (भरुचा)	इंग्रजी	६-५०	४-००
३५.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (प्रधान)	इंग्रजी	३-००	४-००
३६.	अष्टोत्तर शत नामावली	मराठी	१-००	३-५०
३७.	रघुनाथ सावित्री भजनमाला	मराठी	१५-२५	४-५०

श्री

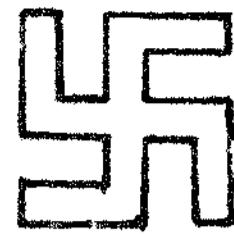
मार्च १९८८

किंमत २ रु.

श्री साईबाबा

श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडीचे अधिकृत मासिक

मार्च १९८८

श्री साई-पत्रिला

श्री साईबाबा संस्थान
शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. स. द. बने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडी

- कार्यकारी संपादक -

श्री. सदानन्द वेदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

६६ वे)

किंमत २ रुपये

(अंक १२ ता

दूरध्यनी:- ४९२ २५ ६९

- कार्यालय -

ईनिकेतन", प्लॉट नं. ८०४ बी, डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई- ४०० ०९४.
वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किरकोळ अंक २ रु. फस्त.

श्री साईबाबांध्या संदेशाचा जगभर प्रसार करणे ले
श्री साईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

रघुनाथ सावित्री साईनाथ भजनमाला

४३

जेदिता भिस्टान्ने जिवा होय हानी ।
साध्या भोजनानी भिळे सुख ॥
वरण भात भाजी सत्वशील अन्न ।
करिती सेवन बहूजन ॥
साध्या सोप्या शब्दे आठवावा हरी ।
नित्य नित्य बरी हीच सेवा ॥
स्वरूप गुरुचे किति साधे भोळे ।
दासा या न भिळे आन थोर ॥
ऐकिले ऐकावे पुन्हां पुन्हां गावे ।
भावे ते वंदावे श्रीचे पाय ॥
सदगुरु घालक सदगुरु पालक ।
जननी जनक तोयि खरा ॥
श्रवण मनन करावे यिंतन ।
सुख समाधान भिळे यांत ॥
सदगुरु सदया देइ तूं दासाला ।
नाम कीर्तनाला प्रेमबळ ॥

४४

उद्योगाचे घरी लक्ष्मी वास करी
आळशासी वरी अवकाबाई ॥
भावाविण गुरु गुरुवीण देव ।
मानवा जाणीव कुठली ती ॥
भक्ति युक्ति मुक्ति शांति समाधा
चंचल हें मन टिकौ नेदी ॥
दास ह्यणे बोला राम कृष्ण हरे
मुकुंद मुरारी परब्रह्म ॥

या मासिकता प्रकाशित झालेल्या लेखांतील
भतांशी संपादक सहमत आहेतच असे नाही.

श्री साईलीला – मार्च १९८८

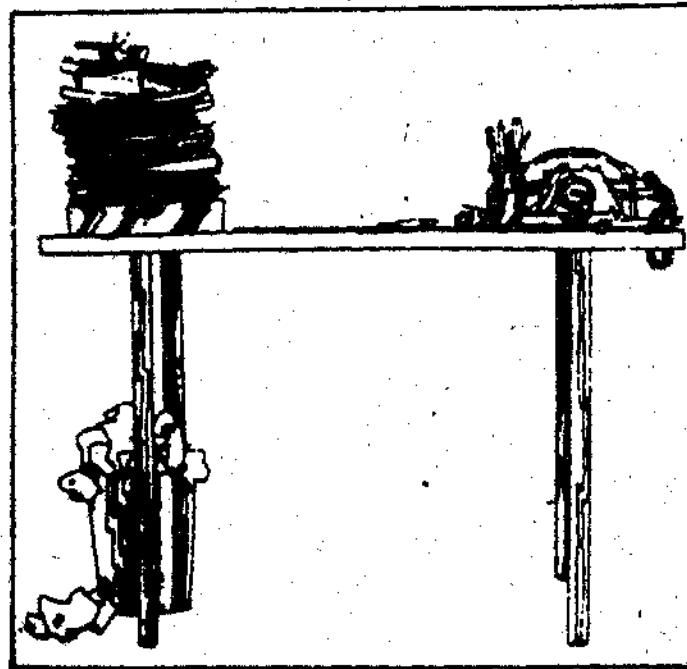
अनुक्रमणिका

संकाक	लेख-कविता शिर्षक	लेखक-कवी नाव	पृष्ठ क्रमांक
	संपादकीय	—	४
	गुढीपाडवा व त्याचे महत्व	—	७
	मी पाहिलेले साईबाबा	— श्री. ग. ज. चितांबर	८
	सर्वाना रमविणारा राम	— श्री. म. वा. करंबेळकर	१७
	साईदरबारातील माणिक		
	आणि मोती – ५	— सौ. सरोजिनी मुळ्ये	१९
	श्री बाबांचा एक अनुभव	— सौ. स्नेहलता स्वादीया	२१
	तुमचे श्री साईविषयक सामान्य ज्ञान किती—	— सदानंद चेंदवणकर	२२
	इंदूरचे श्री. माधवनाथ महाराज	— श्री साईनंद	२३
	श्रीरामचरितमानस	— सौ. कुसुमताई जोग	२७
	श्रीसद्गुरु किसनगिरी बाबा व देवगड	— श्री साईनंद	३२
	श्री साईबाबांचा अनुग्रह	— शालिनी देसाई	३५
	खापडे यांची शिरडी दैनंदिनी	— साईनंद	३८
	बाबा माझे कृपाळू	— सौ. श्रद्धाकेणी	३९
	श्री साईस्मरण चिंतनातून		
	चिदाकाशाकडे	— श्री. चकोर आजगांवकर	४०
	साध्यापेक्षा साधनेला		
	अधिक महत्व दिले पाहिजे	— डॉ. श्रीपाद परुळेकर	४१
	श्रीबाबांचे अतकर्य दळण	— श्री. रमेश चव्हाण	४३
	परोपकारी साईबाबा	— श्री. दत्ताराम घुगे	४५
	श्रीसाईसहस्र नामावली	— श्री. संजीव चंदने	४७
	चराचरी भरेसाई	— श्री. बी. व्ही. लांजेकर	५०
	इति श्री साई उवाच	— श्री. डी. जी. देशपांडे	५१
	दार उघड साई	— सौ. नीता जाधव	५७
	साई माझे आई	— कु. सुरेखा होबळे	५८
	साई राजा	— श्री. मुरलीधर घोलप	५८
	शिरडी वृत्त	— ऑक्टोबर ८७	५९
	घोषणा	—	६४

श्रीसाईबाबा आणि सर्वधर्मसमभाव

संपादकीय

अवतारी पुरुष किंवा पूर्णत्वाला पोचलेले संत महात्मे यांच्या मनाकिंचितही भोगवासना नसल्यामुळे त्यांलोह आणि सुवर्ण, मंगल आणि अमंगल सोवळे-ओवळे, ब्राह्मण आणि अंत्यज संकाही सारखेच असते. श्रीसंत चूडामणी साईबाबांनी आपल्या अवतारकार्यासु उरुवात केली, त्यावेळी जात, धर्म, पंथ, कृत्रिम उच्चनीचतेची परंपरा या मानवांनी निर्मित बाबींना कधीच महत्व त्यांनी दिल नाही. सर्व मानवांकडे ते समभावनेने सर्वधर्मसमभावनेने पाहात असत. शरीरातील योषणासाठी ते कुणाच्याही हातचे अन्नपाणी घेत, कारण जातीभेदाची प्रथा, भावना त्यांना मूळातच मान्य नक्हती. त्यामुळे त्यांना कर्मठ व रुढी चुस्त ब्राह्मण याच्याकडून खूप त्रास सहन करावा लागला. यातून सुटका करून घेण्यासाठी, ते द्वारकामाईत उपमशिदमाईत राहात असत.

श्री संत साईबाबा हे पूर्णत्वाला पोचलेले योगी महात्मा होते. ते परमहंस वृत्तीचे पूर्ण अधिकारी आहेत, हे त्यावेळच्या समाजाला त्यांचे अनेक चमत्कार दिसून आल्यावर पटू लागले. त्यांच्या शब्दावर अनेक लोक विश्वास ठेवू लागले ते नंतरच.

महाराष्ट्रातील संतांनी भागवत धर्माची स्थापना केली. समभाव वाढीस त्यांनीच लावला. मानवतेचे महत्व समाजास पटविले. धार्मिक बाबतीत कृत्रिम उच्चनीच भेद आडवा येऊ शकत नाही. परमेश्वर प्रार्थनेचा व प्राप्तीचा अधिकार कोणत्याही जातीच्या व पंथाच्या स्त्री पुरुषास समान आहे, हे तत्व श्री साईनाथांनी समाजाच्या हितासाठी त्याकाळी उघडे केले.

श्रीसाईच्या प्रसिद्धी काळात एक मुंबईकडील गृहस्थ दर्शनास आले. त्यांनी भक्तीभावाने श्रीसाईचरणी मस्तक ठेवले. बाबांनी त्यांच्यां कपाळावर हात ठेवून उदीलावली. यामुळे त्या गृहस्थास अत्यानंद झाला. मशिदीमध्ये बसलेल्या मंडळीमध्ये त्यांच्या संबंधी चर्चा सुरु झाली. कारण तो जातीने चांभार होता. त्या गृहस्थाची पाचावर धारण बसली. हे अंतज्ञानी बाबांनी ओळखले. काही मंडळी म्हणू लागली, हे महापाप आहे. काही मंडळीनी श्रीकडे तक्रार केली. बाबांनी त्या गृहस्थास परत बोलावले व जवळ बसविले. तिथे जमलेल्या भक्तांना उद्देशून श्रीबाबा बोलू लागले. देवाच्या दरबारात भेदाभेद मानणे, हेच महापाप आहे. परमेश्वराचे नाव घेण्यास व त्याच्या मंदिरात जाण्याचा प्रत्येक मनुष्यास हक्क आहे. आपण सर्वच त्याची लेकरे

गाहोत. माणसाने धर्मच्या बाबतीत भेदभाव ठेऊन वागावे, हे देवास कधीही मान्य गणार नाही, या विषयावर बाबा चांगले तासभर बोलत होते. समाजात समभाव निर्माण रप्यासाठी श्रीबाबा अधिकार वाणीने उपदेश करोत. कै. नानासाहेब चांदोरकर, किंतु, शामा, बुद्धी इ. मंडळी लक्ष देऊन हे ऐकत होती. इतक्यात म्हाळसापतींनी येच एकनाथांचा अभंग म्हणून दाखविला –

जो जातीने नीचत्वास गेला । भक्तीभावे उंचावला ।

तो मदुप पावला । पूज्य झाला तिन्ही लोकी ॥

प्रभू श्री रामचंद्राने शबरीची उष्टी बोरे खाल्ली. श्रीरामाने तिची जात न बघता व्या या पाठीमागच्या भावना ओळखल्या. त्यामागची तिची भक्ती पाहिली. तःकरणापासून केलेली भक्ती देवापर्यंत पोचतेच पोचते.

संत एकनाथ महाराज ब्राह्मण असून ते महाराच्या घरी जेवले. त्यांना सर्वांच्या कर्यामी देव दिसत असे. त्यांनी कधीही हा नीच, तो उच्च, असा जातीचा भेदभाव नाही. गीतेत १८व्या अध्यायात श्रीकृष्णाने सांगितले आहे की,

इश्वरः सर्वभूतानां हृदयोऽर्जुन तिष्ठति ।

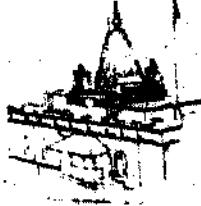
भ्रामयन्त्सर्व भूतानि यन्त्रारुढानि मात्रया ।

प्राणीमात्रांच्या हृदयात परमेश्वराचे अस्तित्व आहे, तो यंत्रावर घातल्या प्रमाणे ने मोहाने मिरवीत असतो.

मानवाने जातीभेद मानू नयेत, म्हणून सर्व जातीमध्ये देवाने संतरुपाने जन्म घेतला हे. संत झानेश्वर, संत एकनाथ, हे ब्राह्मण होते. गोरा कुंभार, सावतामाळी, नामदेवी, तुकाराम बुवा वाणी, जनाबाई, चोखा महार, नरहरी सोनार, रोहिदास चांभार या चांच्या अंगी किती नम्रता, मानवता होती. ते कुणाचेही मन दुखवत नसत. कुणालाही हड करीत नसत. सर्वांशी प्रेमाने वागत. मोठ्यांचा मान ठेवीत. अशा संतांच्या काणीच देवाचे वास्तव्य असते.

श्री साईनाथांना सुरुवातीला किती कठीण प्रसंगाला तोड घावे लागले. त्यांना च्या वर्णीय लोक भिक्षाही धड देत नसत. जे मिळेल त्यात पक्षी, कुत्री, मांजरांचे वाटे च अगदी गरीब लोकांचेही वाटे असायचे. त्यातून जे राहील त्यात श्री बाबा चार. स कसेबसे खात असत. पण पुढे श्री बाबांचे महत्व सर्व लोकांना पटले. तेव्हा त्याच्या पंच पक्वानांची ताटेच्या ताटे येऊ लागली. ती सारी ताटे एकत्र करून श्रीबाबा चा प्रसाद म्हणून सर्वांना एकाच पंक्तीत बसवून वाटत असत. त्यांच्याकडे नैवेद्याची दृष्टी सर्व जातीतील लोकांकडून येत असत. कधोकधी हा प्रसाद बडे बाबा या लालमान फकीराच्या हातून वाढीत असत. त्यावेळी बाबा विचारीत, “बडे बाबांच्या तून वाढलेले अन्न आता तुम्ही कसे काय खाता?” तेव्हा काही भक्त म्हणत, “हे आचे स्थान आहे. येथे स्पृशा-स्पृश्य हा भेदभाव नाही.”

त्यावर बाबा म्हणत, “सर्व जगच जर ईश्वराचे आहे, तर त्यात तिथे वागताना पणसाने भेदाभेद मानू नये. सर्व प्राणीमात्रात माणसालाच जास्त बुध्दी

समजूतदारपणा, विचार, विवेक परमेश्वराने दिला आहे. म्हणून तो ईश्वर ठेवील राहावे, त्यात समाधान मानावे. कर्म सतत करीत राहावे. पण फळाची आशा कधरु नये. चांगल्या कर्माची फळेही चांगलीच मिळतात. वार्ड कर्म केले तरते भोलागणार, हे प्रत्येक माणसाने कधीही विसरु नये.

हजारो व्याख्याने, प्रवचने देऊन अगर ग्रंथ वाचून जे होणार नाही, साधणार ते श्री साईबाबांनी त्याकाळी सर्वधर्म समभावनेने पटवून दिले आहे. आज भारताला बाबांच्या याच गोष्टी पुन्हा पुन्हा सांगायला हव्यात.

श्री साईलीलाच्या सभासदांस निवेदन

'श्री साईलीला' मासिकाचे नवीन सभासद होऊ इच्छिणाऱ्या व वर्गणी संपलेल्या सभासदांनी आपली वर्गणी श्री साईबाबा संस्थान शिरडी, मुंबई कायदा साईनिकेतन, ८०४ बी, खोदादाद सर्कल जवळ, दादर, मुंबई-४०० ०९४ प्रत्यक्ष/मनीऑर्डरद्वारे भरावी. चेक पाठवायचा झाल्यास, तो 'श्री साईबाबा संस्थान शिरडी' या नावावर असावा. मनिऑर्डर कोणत्या कारणासाठी करीत आहात, त्यात उल्लेख मनिऑर्डरवर करणे आवश्यक आहे. मनि�ओर्डरवर 'संदेश के लिए संस्कृत आणि 'भेजनेवाले का नाम व पूरा पता' असे नमूद केलेले असते, त्या दोन्ही ठिक सभासदांनी आपले नाव व पूर्ण पत्ता लिहावा.

* श्री साईलीलाच्या संदर्भात पत्र-व्यवहार करताना, श्री साईलीलाच्या जुळी सभासदांनी त्यांचा सभासद क्रमांक नमूद करणे आवश्यक आहे.

* श्री साईलीलाच्या सभासदांनी आपली वर्गणी संपण्यापूर्वी किमान एक मी अगोदरच भरल्यास अधिक सोयीचे होईल.

श्री साईबाबा महानिर्वाण विशेषांक

संत चूडामणि भगवान श्री साईनाथ महाराजांच्या महानिर्वाणास यंदा विजयादशमीस सत्तर वर्षे पूर्ण होत आहेत. या निमित्ताने ऑक्टोबर १९८८ रोप्रकाशित होणारा श्री साईलीलाचा अंक 'श्री साईबाबा महानिर्वाण विशेषांक' म्हारा प्रकाशित होईल. लेखकांनी विषय लक्षात घेऊनच लेख थोडक्यात, कागदाच्या ऊन बाजूस भरपूर समास सोडून, स्वच्छ अक्षरात ३० जून १९८८ पर्यंत संपादक साईलीला, ८०४ बी, साईनिकेतन, डॉ. आंबेडकर मार्ग, दादर, मुंबई - ४००००९ या पत्त्यावर पाठवावेत.

२६ मार्च १९८८

गुढीपाडवा व त्याचे महत्त्व

यंदा तारीख १६ मार्च रोजी गुढीपाडवा आहे. हिंदूंचा नववर्षदिन. चैत्र शुद्ध पौष्ठा. साडेतीन मुहूर्तपैकी शुभसूचक म्हणून मानलेला अग्रेसर मुहूर्त. हासातील शालिवाहन शकाचा आरभ. सर्व ऋतूतील राजा समजला जाणारा ऋतू याची सुरुवात. अशा अनेक घटनांचे प्रतिक म्हणून शुद्ध प्रतिपदेस भारतात इत्य साधारण महत्त्व आहे. ज्योतिष-शास्त्रात या दिनास खूपच महत्त्व असून गत तीहासकालीन घडामोडीत या दिनी भारतातील युग पुरुषांनी यश, विजय इविल्याच्या गोष्टी आपण ऐकतो. मर्यादा पुरुष प्रभू रामचंद्रांनी अयोध्या नगरीत वर्षाची कठोर वनवास अवस्था भोगून प्रथम प्रवेश केला, तो याच दिवशी. पुराण ग्रंथात ज्याचे वर्णन “आंधभृत्य” म्हणून केले जाते. त्याचाच उल्लेख तालेखातून आंधराजघराण्यातील राजे सातवाहन म्हणून केलेला आढळतो. या तवाहनाचेच अपभ्रष्टरूप शालिवाहन, खिरुस्तपूर्व २३० ते खिरुस्तोत्तर २२७ लिवाहन राजाचा काल समजला जातो. सातवाहन या कुलनामाने विभूषित त्वलेल्या तीस राजांनी आंध देशात राज्य करून इतरत्र राज्य विस्तार केला. त्यापैकी गत्या प्रसंगी शक सुरु झाला, याबद्दल वाद आहे. महाराष्ट्राच्या उपलब्ध हासाच्या सुरुवातीस आदा राजवंश म्हणून सातवाहनांचा उल्लेख आढळतो. तस राज्यातील धरणीकाट (घनकटक) ही सात वाहनाची मूळ राजधानी असली ते गौतमी पुत्र व पुलमायी यांनी महाराष्ट्रात आपले राज्य स्थापून पैठण ही राजधानी शिंचत केली. त्यावेळी शक म्हणजे परकीय देशभर धुमाकूळ घालीत होते, तेव्हा या तील राजांनी शकावर मिळविलेल्या विजयामुळेच शालिवाहन शक सुरु झाला इसावा. हिंदू संस्कृतीतील अनेक गोष्टी चैत्र शु प्रतिपदेला घडलेल्या आहेत, म्हणून इत्येक उत्सव या दिना पासून सुरु होतात. पुण्यपर्व म्हणून हिंदू या दिवशी घरासमोर इति तोरण उभारतात.

वैद्यकीय दृष्ट्या धन्वन्तरी लोक या दिवसास मानतात. मंगल स्नानादी कर्म टोपल्यावर कडू लिंबाची पाने, हिंग, मिठ, जिरे व ओवा या सहभक्षण केल्याने आरोग्य, बल, बुद्धी व तेजस्वीता प्राप्त होते, असे आर्यवैद्यकांचे मत आहे. या दिवशीच्या इतरावर आरोग्यव्रत व विद्याव्रत करण्याची पद्धत आहे.

नूतन वर्षाभिनंदन

शालिवाहन शकाप्रभाणे सुरु होणारे नूतन शके १९९० आमच्या साईभक्तांना, संख्य वाचकांना, हितचिंतकांना, लेखक-कवींना सुखकर, समृद्धीकारक, आयदर्धक ठरो, हीच श्री चरणी प्रार्थना.

माझ्या आठवणीत्रून-

मी पाहिलेले साईबाबा - ३

श्री. गजानन जयदेव उर्फ आप्पासाहेब चितांबर

- श्री. गजाननराव चित

एम. ए., बी.

'आकांक्षा' सर्वोदय को-हौ. सोसाय
बालिकाश्रमाचे पाठीमागे, अहमदन

(नगरचे शिक्षण क्षेत्रात अण्णासाहेब कर्वे म्हणून श्री. आप्पासाहेबांचा लौकिक अ^१
त्यांनी नगरला कन्याशाळेची स्थापना करून महिलांना शिक्षणाची मंदिरे खुली क^२
दिली. त्यांच्या सत्कार प्रसंगी त्यांना अर्पण करण्यात आलेल्या थैलीत त्यांनी आ^३
भर घालून ती थैली आपल्या कन्याशाळेला अर्पण केली. साईचरित्रातील वाघ^४
मुळी प्रसंग त्यांनी आपल्या डोळ्यांनी पाहिलेला आहे. सुविद्य आप्पासाहेबांना आ^५
दीर्घायुष्य चिंतितो. - क. सं.)

मी श्री साईबाबांना पाहिले व अनेकदा दर्शन घेऊ शकलो मु
पुष्कळ्य अगर सारेच साई-भक्त मी
भाग्यवान पुरुष आहे असे मानतात
स्वतःला खरोखरच भाग्यवान समजत
यासाठी की मी साईबाबांना केवळ पा
आणि त्यांचे अनेकदा दर्शन घेऊ शह
एवढेच नव्हे तर जो सत्पुरुष एवढा
आहे की, ज्याला सारा भारतच काय
'देव' आहे असे मानणारे जगातील
देव-भक्त, साईबाबा, एक देवावत

आहेत, असे मानतात. अशा सत्पुरुषांच
दिवसाचा किंतूही वेळ घालवावा, त्यांचे मांडीवर बसावे, ते आपले आजोबा अ
ला भले. परंतु त्या वयात मला कळत नव्हते की आपण इतकंया मोठ्या अवृत्त

त्यावळी मी इतका भाग्यवान होतो, हे अलिकडे - फारच उशीरा मला समज

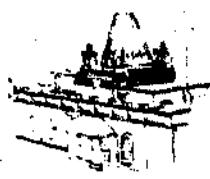
साईभक्तांची 'श्रधा आणि नितान्त भक्ति' ह्यामुळे ते मला त्यांच्यापेक्षा अधिक
भाग्यवान समजत असले आणि मला मान देत असले तरी, मी त्या दृष्टिने किती लहान
आहे, ह्याची जाणीव मला आहे, व ती जाणीव मी सतत जोपासतो त्या

ईबाबांविषयीच्या वाड्मयात भर घालणारे जे अनेक बुद्धिमान साईभक्त आहेत, त्या नोंत माझा नंबर कोठेही नसेल, हे मी जाणतो. मी एवढेच म्हणेन की, . साईबाबांवर इमी नितान्त श्रधा आहे आणि त्याच्या आशीर्वादानेच मला जीवनात सर्व काही झाले आहे.

मी अंधभक्त नाही, म्हणून सातत्याने, प्रामाणिकपणे परिश्रम करण्यावर माझा पूर्ण इवास आहे. तरीही मानवाच्या प्रयत्नास यश येणे वा न येणे, हे त्याच्या एकट्याच्या नात नसते व सत्पुरुष पाठीराख्या असल्याशिवाय प्रयत्नांना यश येत नाही, असे इमे प्रामाणिक मत आहे, मग 'परमेश्वर' कोणत्या ना कोणत्या रूपाने आपल्या ठीकी असतो, ते रूप आपल्याला समजत नाही. म्हणूनच 'परमेश्वर' 'अदृश्य' रूपात असतो, असे सर्व धर्म सांगतात. कधी तो विष्णुरूपाने, कर्धी मा-विष्णु-महेश्वरूपाने म्हणजेच दत्तात्रयाच्या रूपाने, तसाच तो 'सा-ई'रूपानेही गट होतो, त्यामुळे मानवी रूप धारण केल्यानंतर त्याला जन्म-वाढ-कार्य व त्या देहाने श्लोक सोडून जाणे, ह्या मानवास डोळ्याने दिसणाऱ्या व जाणवणाऱ्या अवरथा विकाराच्या लागतात व नंतर 'अनंतात' विलीन होणे क्रमप्राप्त होते, श्रीकृष्णालाही ते काले नाही.

'कर्मण्ये वाधि कारस्थे मा फलेषु कदाचन्' असे अर्जुनाला कृष्णाने सांगितले. असे युगपुरुष सर्व जगात झाले. तरीही तुलनेने भारतात भाषा, प्रांत, जात व धर्म या सर्व बाह्य मानवनिर्मित मर्यादा ओलांडून कबीर, ज्ञानेश्वर, नामदेव, तुकाराम, खामेळा आणि साईबाबा ह्यांच्यासारखे अनेक युगपुरुष झाले आणि त्याच्या जील देवत्वाची ओळख, सामान्य जनांना त्याच्या देहावसानानंतरच प्रकर्षने झाली. अनेक भारतीय व जागतिक संतांचे रचनाचित वाड्मय बन्याच मोठ्या प्रभाणात सिद्ध आहे. श्रीकृष्णाने सांगितलेली गीता, ज्ञानेश्वरांची ज्ञानेश्वरी, नामदेवाची गीता, तुकारामाचे अभंग, कबिराचे दोहे आणि रामदासाचा दासबोध व मनाचे श्लोक तरे सारख्या अनेक ग्रंथांचा उल्लेख करता येईल. परंतु तशा प्रकारचे साईबाबांनी गीत: लिहिलेले कोणतेही वाड्मय अगर कोणताही ग्रथ मला माहीत नाही, हे कदाचित् इमे अज्ञान असेल.

विशेष हे की ह्या सर्व सत्पुरुषांनी भारतात विविध ठिकाणी संचार करून आपले विज्ञान प्रतिपादिले. परंतु साईबाबा जे एकदा एका लग्नाच्या वन्हाडाबरोबर शिर्डीत झाले, ते शिर्डीगाव त्यांनी आजन्म सोडले नाही. लिंबाच्या एका झाडाखाली बसून त्यांनी आपल्यां गुरुची (त्यांचे नाव त्यांनी कोणासही सांगितले नाही) तपश्चर्या केली व त्याचे त्यांना आत्मज्ञान प्राप्त झाले. असे सांगतात. तो निम्बवृक्ष जेथे अद्याप उभा आहे, त्याचेखाली संगमरवरी दगडावर एक शिलालेख आहे तो लिंब ज्या वाड्यात होता आहे), त्या वाड्यात दोन बाजूला समोरासमोर बांधलेली जुन्या पद्धतीची शेणाने सारखाची घरे होती. त्यापैकी लिंबाच्या पाठीशी (शिलालेखाच्या पाठीशी) असलेल्या वाड्यात आम्ही (माझे वडील-आई व मुले - चितांबर कुटुंबिय) १९२०

नंतर रहात असू. त्या ठिकाणी आता साईंसंस्थानने बन्याच मोठ्या इमारती बांधले आहेत.

माझा जन्म शिर्डीचा. साईंबाबांच्या मशिदीच्या (आता ह्या इमारतीस द्वारका म्हणतात) पूर्वस असलेल्या एका घरात त्यावेळी माझे चडील (कैदाजी उर्फ जयवामन चितांबर) रहात असत. त्यांना आम्ही मुले 'आण्णा' म्हणत असू. आणि आम 'बाई' हाक मारीत असू. आण्णा शिर्डी येथील लोकल बोर्डच्या मराठी शास्त्र मुख्याध्यापक होते. त्यांच्याचकडे पोर्टाचेही काम असे. माझे दोन थोरले संगमनेरी शिकायला असत. कारण शिर्डीची शाळा फक्त मराठी चौथी पर्यंत ही माझ्या थोरल्या बहिणीचा विवाह माझ्या जन्मापूर्वीच झाला होता. त्यामुळे घरात आण्णा, ति. सौ. बाई व मी असे आम्ही तिघेच. ति. आण्णा शाळेत गेले की साईंबाबांच्या मशिदीत जाई व त्यांचे जवळ बसत असे. त्यांच्या समोर नेहमी (अग्नि) असे. आता जेथे 'बसलेला' मोठा फोटो आहे, तेथे ते लोडाला टेकून बत्यांच्या उजव्या हाताच्या भिंतीत जमिनीपासून तो आढऱ्यापर्यंत एक सुमारे तीन रुंद व एक फूट खोल असे बिन दारांचे व बिन कप्प्यांचे कोनाडे होते. त्यात भले शिंळे हार किंवा फुलांचे गालिचे असलेल्या चादरी लोंबत असत. मी चारच वर्ष असल्यामुळे त्यावेळेच्या नियमानुसार मला शाळेत जाता येत नव्हते. त्या काढकच्यीत (आता आपण माँटेसरी म्हणतो) नाव घालण्यासाठी सहा वर्षांची अट होती माझे वडील अति कठोर व तंतोतंत नियमांचे पालन करणारे असल्यामुळे, मला शाळेत नेत नसावेत. शाळेत (शिकण्यासाठी) जावे, हे माझ्या गावीही नव्हते. साईंबाबांजवळ इतका रमून जाई की, मी त्यांच्या स्नानाच्या वेळीही तेथेच असे. एरात्री असाच त्यांच्याजवळ बसलो होतो. झोपायची वेळ झाली होती म्हणून माझी मला न्यायला आली. तिला माझा खूप राग आला होता. ती मला घरी घेऊन जलागली. मी जाईना. तेहा तिने मला बखोटीला धरून कडेवर घेतले व घराचा रधरला. मशिदीतून बाहेर गेल्यावर तिने मला एक चापट मारली व ती मला रागावर्ली ते ऐकून तेथे असलेल्या एका इसमाला बाबांनी हाक मारून सांगितले, "त्या बाईने बोलावले आहे असे सांग." त्याचा निरोप मिळताच बाई साईंबाबांकडे परतली. ते त्यांनी माझ्या आईला सांगितले, "हे पहा, हा तुझा गेल्या जन्मीचा बाप आहे असे त्यावेळचा माझा मित्र आहे. ह्याला पुन्हा मारू नकोस." माझ्या आईने. मला एमारल्याचे मला आठवत नाही. ह्या सर्व प्रसंगांची आठवण माझ्या आईने एका प्रसंग माझ्या वडिलांना सांगितली. तो प्रसंग नंतर सांगेन.

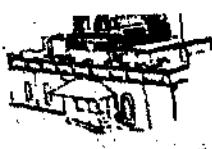
ह्या काळात साईंबाबांची दुपारची आरती झाली की ते एका पायरीवर उभे रात आणि नैवेद्यासाठी भक्तांनी आणलेल्या सर्व ताटामधील अन्न, दर्शन घेणाऱ्या (पण्डिणाऱ्या) उपरिथतांना वाढून टाकीत. मात्र सुख्खातीस त्यांच्या नैवेद्याच्या एताटलीतील बर्फीच्या मुदी ते वाटीत. सुमारे ३० ते ३५ छोट्या मुदी असत. ज्यांना भरण्यासाठी अन्नाची जरुरी नव्हती, अशांना ते थोडीशी बर्फी देत. त्यातील

छोटीसी मूद सर्व प्रथम मला मिळे. माझी आई तो प्रसाद बांधून ठेवी व दिवसभरात परगावांहून वेळीअवेळी दर्शनासाठी येणाऱ्या भक्तांना,ते घरी आल्यास थोडासा प्रसाद देत असे.

एके दिवशी मी आजारपणामुळे आरतीला जाऊ शकलो नाही, तर त्यांनी प्रसाद गाटण्यास सुरुवात करताना माझा तपास केला व आरती करणाऱ्या पुजाऱ्याबरोबर बर्फीची छोटीशी मूद आमच्या घरी पाठवली. त्यामुळे आमच्या घरातील सर्वांनाच आनंद झाला आणि दूरदूरच्या साईभक्तांना हा प्रसाद देण्यातील त्यांचा आनंद दुणावला. हे कर्तव्य पार पाडण्यातील आनंद इतरांना हल्लीच्या काळात कळणे कठीण आहे, अशी आजची स्थिती आहे. “आपल्या जवळ जे काही थोडे चांगले आहे, ते ज्यांना गरज आहे, त्यांना दिले पाहिजे” ही गोष्ट तेहापासून माझ्या मनावर बिंबली आहे. असे करताना आपण कोणावरही उपकार करीत नसतो. घेण्यापेक्षा गरजूना देण्यात जास्त आनंद असतो.

साईबाबांनी न बोलता, अबोल राहून केवळ कृतीतून जगाला फार मोठी शिकवण दिली. आपल्या अशा परोपकारी कृतीची त्यांनी वाच्यताही केली नाही. गाजावाजा तर दूरच. ह्या घटनेशी संबंध नसलेली एक मजेशीर आठवण सांगावी, असे मला वाटते. एक दिवस मी दुपारी चारच्या बेतास असाच साईबाबाजवळ बसलो होतो. अगदी लहान मुलाशी बोलतात तसं ते माझ्याशी बोलत होते. बाबा मला म्हणाले, “वडिलांकडे जा. त्यांना म्हणावं, बाबांनी दक्षिणा मागितली.” मी “बरं” म्हटलं आणि लगेच आणणांकडे शाळेत गेलो. त्यांना बाबा काय म्हणाले ते सांगिंतल्यावर त्यांनी मला चवली दिली. (त्या काळात एक अगदी छोटे गोल दोन आण्याचे नाणे असे.) चवली घेऊन मी बाबांकडे गेलो. बाबांना चवली दिली. दक्षिणा दिली हे मला समजत नव्हते. मी त्यावेळी बाबांच्या पाया पडलो नाही दिवसभर अगदी लहान मूल घरात वागते, तसा मी त्यांच्याशी वागत होतो. बाबांनी ती घेतली आणि लगेच म्हणाले, “ही चवली आता वडिलांना परत नेऊन दे. मी मुझी गंमत केली.” मी ती घेतली आणि परत आणणांकडे गेलो. त्यांना बाबा काय म्हणाले ते सांगून त्यांना ते नाणे परत केले. मग मात्र त्यांनी ते घेतले. “कशी गंमत झाली”, असं त्या वयात मला वाटलं. नंतर मात्र जसजसं वय वाढू लागलं, तसं तसं “एकदा दिलेलं दान परत घेऊ नये” हे माझ्या मनावर चांगलच ठसलं. आणि ‘ऐपतिप्रमाणे दान करावं आणि ते परत घेऊ नये’ हा धडा मी शिकलो आणि माझ्या परीने गिरवला.

साईबाबा समाधिस्थ झाल्यानंतरची गोष्ट. मी सुमारे १४ वर्षांचा होतो. तालुक्याच्या गावीही इंग्रजी शाळा नव्हत्या आणि घरचे दारिद्य. त्यामुळे मला माझ्या थोरल्या बहिणीच्या नंणांदेकडे नाशकास पुढील शिक्षणासाठी रहावे लागले. त्या मागाभागीरथी होत्या. त्यांना आम्ही बबूआत्या म्हणत असू. त्यांच्याकडे पंढरपूरला

दरवर्षी जाणाऱ्या एक मराठाबाई असत व त्या बाईचा मुलगा असे. आत्याबाई ज्या अन्नछत्रात स्वयंपाकासाठी होत्या, त्या अन्नछत्रात मला त्या आठवड्या एकदा-दोनदा जेवायला नेत असत. मी वार लावण्याचाही प्रयत्न केला. एके दिवशी आत्याबाईच्या देवघरातील देवाजवळच्या अक्षदा (तांदूळ) ठेवण्याच्या डबीतले चांगो आणे चोरीस गेले. त्या मला म्हणाल्या, “हा दुसरा मुलगा ब्राह्मण नाही, तो देवाजवळ कसा शिवेल? तूच हे चार आणे चोरलेस.” मी त्यांना पुष्कळदा सांगितले “मी चोर नाहीत.” पण त्यांचा विश्वास बसेना म्हणून मी माझ्या वडिलांना शिर्डीस ही हकीका पत्राने कळविली. त्यांचे मला उलटटपाली पत्र आले, “तुझ्याजवळ भाऊयाला पैसा नसल्यास पुस्तके विकून पैसे कर आणि येथे निघून ये. असा आळ अगर आक्षेप सहन करू नकोस. तुला श्रीमान बुटी नागपूरला शिकायला नेतील.”

मी हे पत्र वाचून हुरळलो. आपल्या वडिलांचा आपल्यावर विश्वास आहे, ह्याचा मला खूप आनंद वाटला. मी खरोखरीच पुस्तके विकली. भाऊयापुरते पैसे मला मिळाले. शाळेत (न्यू इंगिलिश स्कूल) मुख्याध्यापकांना (मा. भागवत ह्यांना) एक दाखविले. त्यांनीही माझा एक वार घेंतला होता. त्यांनी मला शाळा सोडल्यावर दाखला दिला. मी सर्व सामानासह (पुस्तके, वह्या, अंथरुण, पांधरुण) शिर्डीत आलो.

शिर्डीला पोहोचल्यावर माझा भ्रम निरास झाला. कारण श्रीमान बुटीनी मला नागपूरला नेले नाही. मी आईला विचारले. ती म्हणाली— “अरे बाबा, ह्या बुटीन भविष्य येत, ह्यांनी तुझी कुळली त्यांना दाखविली. ते म्हणाले, “ह्या मुलाचं शिक्षण होणार आहे.” ह्यांना वाटलं की, बुटी तुला नागपूरला नेतील, कारण त्यांच्याकडे खूब मुले शिकायला आहेत. कसचं काय अन् कसचं काय?”

मी निराश झालो आणि घरासमोर असलेल्या साईबाबांच्या गुरुस्थानास निंबवृक्षास रोज १०८ (एकशे आठ) प्रदक्षिणा घालू लागलो. लवकरच मल अहमदनगरच्या त्यावेळच्या अनाथ विद्यार्थी-गृहात प्रवेश मिळाला. आणि त्यामुळेच मी इंग्रजी ४थी इयत्तेनंतरचे शिक्षण घेऊ शकलो. मध्यंतरीच्या काळात माझी कोठेच शिक्षणाची सोय न झाल्यामुळे मी शिर्डीसच होतो. त्याकाळात माझ्या नाकाच्या हाडास उजव्या बाजूस एक ‘मस’ आला. तो वाढू लागला. त्यावेळी मुंबईचे एक डॉक्टर आजारी झाल्यामुळे शिर्डीला हवा पालटण्यासाठी आले होते. ते रोज सायंकाळी फिरायला जाताना मला घरी बोलावणं येई. मी त्यांच्याबरोबर रोज सायंकाळी फिरायास जाई. आईने मला विचारले, “हे गृहस्थ कोण आहेत?” मी तिला ते मुंबईचे डॉक्टर आहेत’ असं सांगितलं. त्यावर ती म्हणाली, “अरे, तुझ्या नाकाब आलेला मस त्याना दाखवून काय औषध करावं ते विचार.” त्याप्रमाणे दुसऱ्या दिवशी फिरायला गेल्यावर त्यांना मी विचारलं. ते म्हणाले, “नाकाच्या त्या भागात एक पिशवी असते. त्या पिशवीत अश्रू सादून ते थिजलेत. त्याचे ऑपरेशनच करावे लागते, आणि ते फक्त मुंबईलाच होईल. (तो काळ १९२७ च्या बेताचा) ह्याला ७५/- रु. खर-

प्रैईल. हा फक्त ऑपरेशनचा खर्च, जाण्या-येण्याचं भाडं, मुंबईत रहाणं आणि कोणी सोबत पाहिजे," हे सर्व मी आईला सांगितलं. ती म्हणाली, "हरे राम!"

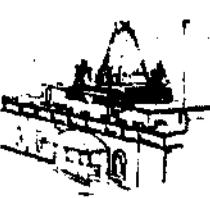

विच्या समोर वाघाला मुलगी मिळाली, ह्या साईचरित्रातील वर्णिलेत्या प्रसंगाचे चित्र.

ह्यावर तिला मागील घटनेची आठवण झाली की, बाबांनी आपल्याला सांगितलं होतं, "हा मागील जन्मातील माझा मित्र आणि तुझा बाप आहे. त्याला पुन्हा मारु नकोस." आणि तिला आठवलं की, आपल्या वडिलांच्या नाकावर असाच 'मस' होता. ह्याचं नाव तरी बदलून (ठेवून) पहावं. ती आपल्या वडिलांना "आप्पा" हाक मारीत असे (मला त्यांचे पूर्ण नाव माहीत नाही. ह्याचे मला आता फार वाईट वाटते.) तिन्ही सांजेला देवापुढे समई लावून झाल्यावर आणणांनी मला देवघरासमोर उभं केलं. मला साईबाबांची उदी लावली. त्यावेळी माझं नाव 'आप्पा' ठेवल्याचं साईबाबांच्या फोटोकडे पाहून सांगितलं, आणि नवीन नाव ठेवल्याबद्दल देवापुढे साखर ठेवून साखर वाटली.

त्या दिवसापासून मला (आई आणि वडील) सौ. बाई आणि आण्णा आप्पा' याच नावाने हाक मारु लागले आणि आश्चर्याची गोष्ट अशी की, माझे ते 'मस' हळूहळू आकाराने कमी होऊन चारदिवसांनी दिसेनासे झाले. ह्याचे त्या डॉक्टरांनाही आश्चर्य वाटले. मी आता ७३ वर्षे पूर्ण करून ७४व्यात प्रवेश केला आहे. मला (जुन्या) एफ.वाय.ला ३५ साली शास्त्रीय कारण परंपरेवर पूर्ण विश्वास असूनही वरील घटना मी नाकारु शकत नाही. कारण ती घटना मी अनुभवली आहे.

मी दुसरी एक पाहिलेली घटना येथे मला सांगण्याचा मोह होतो. बाबा असतानाची

गोष्ट. शिर्डीत एके दिवशी दोन-तीन माणसे एका मोठ्या लाकडी पिंजन्यात एक भल मोठा वाघ घेऊन आली. एका माणसाच्या हातात दोन मोठाळ्या भरपूर रुंद पितळेच्य कड्या होत्या. त्यांचा आवाज मोठी झांज वाजविल्यासारखा खळ-खळ होई. त माणूस आपला हात सारखा हालवी, आवाज करी व पिंजन्याभोवती हिंडे आणि बाहेरुन एका लांब काठीस लावलेल्या भाल्याच्या टोकाने त्या वाघास टोवी. त्यामुळ वाघ संतापून अक्राळ-विक्राळ तोऱ्ड करून डरकाढी फोडी व जसा जसा तो माणूस फिरे, तसातसा वाघ आपल्या अंगाभोवती (अंगाला भाला टोचला की) फिरे. त्य खळ-खळ आवाजाने खूप गर्दी जमे. थोड्या वेळाने ही माणसे हात पुढे करून भीक मागत. अशा तळ्हेने गावोगाव जाणे व पैसा मिळविणे, हा त्यांचा धंदा असावा.

ते शिर्डी गावातून गावभर फिरून गावाबाहेर पडताना मृशिदीजवळील वेशीजवळ आले आणि त्या दोघांनी त्या वाघाला खूपच जाड अशा भत्या मोठ्या दोरखंडाने दोन्ही बाजूस लांब अंतरावर धरून, दोन्ही बाजूंनी सारखा जोर देऊन, मारुतीच्य देवळात नेऊन मारुतीच्या पाया पडायला लावले आणि नंतर मृशिदीत येऊन श्री साईबाबांच्या पाया पडावयास लावले. बाबा पहिल्या पायरीवर उभे होते. वाघाने आपले मर्तक बाबांच्या पुढे टेकले मात्र आणि वाघाने प्राण सोडला. सर्वजण म्हणाले बाबांनी वाघास मुक्ति दिली. तो स्वर्गवासी झाला. ह्या सान्या प्रसंगाच्या व त्य वाघाच्या स्मरणार्थ त्या वाघाची जी प्रतिमा तेथे आता बसविली आहे, ती फारच लहान आहे. तो सर्कशीतल्या वाघासारखा खूपच मोठा व अक्राळ-विक्राळ होता वाघासारख्या जंगली कूर प्राण्याचे हाल करणारी व त्याची खेळणी करणारी माणसे वाघापेक्षाही जास्त जंगली व कूर असतात. म्हणूनच “ह्या माणसांच्या हातून मला सोडवा” अशी त्या वाघाने केलेली आर्त प्रार्थना बाबांच्या हृदयापर्यंत पोचली आणि त्यांनी त्याला ह्या जाचातून कायमचे मुक्त केले. हा प्रसंग घहाणारे सर्वजण म्हणाले “बाबांनी ह्या वाघाला मुक्ति दिली व स्वर्गात पाठविले.”

श्री साईबाबांनी धारण केलेल्या मानव देहाचा त्याग केला, तोही दसन्यासारख्या शुभ दिनी. त्यांनी खन्या अर्थाने सीमोल्लंघन केले. व ह्या पृथ्वीवरील सर्व स्त्रीमा ओलांडून ते अनंतात विलीन झाले. त्या दिवशीची दुपारची आरती झाली. सर्व भक्त मंडळी आपापल्या घरी मेली आणि बाबांनी मला सांगितले, “तू आता घरी जा— मला झोपायचंय.” बाबांनी अंग पसरले. पांढरा स्वच्छ कपडा पांघरला. मी घरी गेलो दुपारी चारच्या सुमारास गावात एकच गडबड सुरु झाली. मृशिदीभोवती खूप गर्दी जमली होती. “बाबा गेले” ही वार्ता क्षणाधर्ति गावभर पसरली. मला आई-वडिलांनी बाहेर जाऊ दिले नाही. काही वेळाने बाबांची अंत्ययात्रा निघाली. चार-सहा चाके असलेली गाडी होती. तिच्यावर सर्व बाजूंनी गोल आच्छादन तयार केलेले होते. त्यावर अगदी पांढरे स्वच्छ कापड सर्व बाजूंनी नीटनेटके घातलेले होते. गाडी ढकलली जात होती. सर्व गाव लोटला होता. अवती भोवतीच्या खेड्यातील लोकही आले होते. शिर्डी गावाची त्यावेळची लोकसंख्या फारच कमी होती. परंतु गावातील सर्व रस्ते माणसांनी

च भरलेले होते. आणणा-बाईही (वडील व आई) दाराशी बाहेर रस्त्यावर येऊन जात होते. तेवढ्यात मी खूप पुढे गेलो. ती ढकलगाडी पाहिली, तिला ओढण्यास वा ढकलण्यास दांडे नव्हते. ताटीही नव्हती. यात्रा पुढे गेल्यावर मी घरी आलो आणि वडिलांच्या हातचा खूप चोप मी खाल्ला. कारण मला बघ्या (हरिजन हा नवीन द.) अस्पृश्यांचा विटाळ झाला, अशी त्यांनी त्या काळात कल्पना करून घेतली. आणि मला आईने भंरपूर गार पाण्याने दुरुन रनान घातले.

ही यात्रा गेली कोठे? गावातील त्यावेळच्या प्रमुख रस्त्यांनी ही यात्रा हल्लीच्या श्री ईबाबांच्या मंदिरापाशी नेली होती. देऊळ बांधून होत आले होते— “आणि त्यात ठिठलाच्या मूर्तीची प्रतिष्ठापना करा” असे बाबांनी नागपूरच्या बुटींना सांगितले ते. बुटींनी ते मंदिर बांधले होते. जरी बाबांनी देऊळ पूर्ण झाल्यावर विठ्ठलाच्या चींची प्रतिष्ठापना करा, असे सांगितल्याचे लोक सांगत होते, तरीही बाबा जेव्हा रोज तिर्विधीस मशिदीतून गावाबाहेर जात, तेव्हा ते कोणी भेटल्यास बोट दाखवून सांगत ते गेल्यानंतर इथे रहाणार आहे.” हे शिर्डीतील बन्याच व्यक्तींना माहीत होते म्हणून शिर्डीकरांनी ठरविले की, बाबांची येथेच समाधी करावी.

श्री साईबाबा मुसलमान होते की हिंदू होते, यावर कोणीही कधीही वाद घातला नही. ते एका मुसलमानी घरातील लग्नाच्या वन्हाडाबरोबर आले होते, परंतु त्यांची आरती होत होती, ती त्यांना मान्य होती. यांच्या समोर सतत अखंड धुनी (अग्नी) असे ती धुनी अद्यापही आहे, त्या अर्थी ते अग्निपूजक होते.

भक्त बाबांची आरती करू लागले. ती बाबा रोज ऐकत आणि त्यांनी त्या ओळींना काळ्यांना कधीच हरकत घेतली नाही. हयाचाच अर्थ तो सर्व आशय त्यांना मान्य ता. उदाहरणार्थ:

“कलियुगी अवतार सगुण ब्रह्म साचार ।
अवतीर्ण झालासे । स्वामी दत्त दिगंबर ॥ वगैरे—

आणि

यवनस्वरूपी ऐक्या दर्शन त्वा दिधले (वगैरे)

आणि—

भेद न तत्त्वी हिंदूयवनांच्या कांहीं
दावायासि झाला पुनरपि नरदेहीं । वगैरे—

आणि—

ऐसा येईना । साई दिगंबरा । अक्षय रूपावतारा ।

सर्वहि व्यापक तू । श्रृति सारा । अनुसया अत्रिकुमारा ॥

अशा अनेक ओव्या किंवा ओळी उधृत करता येतील. याचा सरळ अर्थ होतो व निष्कर्ष निघतो की, आपण यवन आहोत आणि दत्त-दिगंबरही आहोत, हे भक्तांनी ओळखले. हे साईबाबांनी अंतर्यामी जाणले. आणि त्यातून “जाति-धर्म-भेद नष्ट गरुन भक्तांनी परमेश्वरास आळवावे व आपल्या जीवनाचे अंतिम ध्येय गाठावे,” हाच

त्यांचा संदेश आहे. हा संदेश आरती व स्तोत्रे ह्यांतून केवळ गाऊन स्वरस्थ नव्हते. सर्व समाजाची जाति-धर्म निरपेक्ष एकता साईबाबांच्या खन्या भक्तांनी निर्माण कराहिजे.

त्यांचा वेष मात्र कफनी व डोक्याला मुस्लिम पद्धतीने बांधलेले पांढरेच फुल असा असे. ते फडके हिरवे अगर इतर कोणत्याही रंगाचे कधीच नव्हते. त्यामुळे साईबाबांचे हल्लीचे रंगीत अगर भगव्या कपड्यातीलही – फोटो मला बिलकू आवडत नाहीत. देव तसा भक्त बनण्याएवजी, भक्त तसा देव भक्त मंडळ बनवितात. देवाला देवस्वरूपच राहू घावे, अशा मताचा मी आहे.

मी शिर्डीस “श्री साईलीला” मासिकाच्या वार्षिक मेळाव्यास जातो, त्यावेळी साईबाबांना पाहिले असल्यामुळे दूरदूरहून आलेले साईभक्त जेव्हा माझ्या पायावर लागतात, तेव्हा मला तेथून पळ काढावासा वाटतो. कारण तेवढ्याच एका कारण “माझ्या पाया पडावे” ही पात्रता माझी नाही, हे मी मनोमन जाणतो. अशा भक्त भला दुसऱ्यांनी केलेल्या काव्य पंक्तीत सांगावेसे वाटते.

“ज्ञानियांचा राजा गुरु महाराज...

पायिची वहाण पायी बरी.”

आपण गुरुचे स्थान व स्वतःची पात्रता जाणावी, हे विचार व्यक्त करता योगायोग म्हणूनही असेल, खालील ओळी माझ्या कानावर पडल्या –

“ज्ञानोबा, नामदेव, तुकाराम

सावता माळी, गोरा कुंभार

हाच आपुला आधा S R” वगैरे –

ज्ञानोबा, नामदेव, तुकाराम, सावता माळी आणि गोरा कुंभार ह्यांपैकी एखाद्या पाहिलेल्या व भवित्वावाने दर्शन घेतलेल्या व्यक्तींना आपण भाग्यवान मानले त अशा संतांच्या दर्शनात आनंद मानून, फक्त दर्शन घेऊन मोकळ्या होणाऱ्या व्यक्तींना ह्या संतांचा एखादा देखील गुण अंगी बाणविला नसेल तर केवळ इतक्या मोळ्या खन्या संतांना पाहिले म्हणून त्यांच्या पाया पडून काय उप्रयोग?

तरीही मला वाटते, की नामस्मरणाचा ध्यास धरल्यास, त्यात रममाण झाल्यास त कालापुरती तरी मानव आपली दुःखे विसरतो व त्याला मनःशांती मिळते. म्हणून काही संत एकत्र आले की म्हणतात –

“ऐका जमला संत मेळा

अवघे विठ्ठल विठ्ठल बोला ॥

असे गीत गाऊन विठ्ठल नामाचा गजर करतात. त्याप्रमाणे साई भक्तांनीही म्हणावे

ऐका जमला संत मेळा

अवघे साई साई बोला ॥

रामनवमी निमित्त खास लेख

सर्वाना रमविणारा राम

— श्री. म. वा. करंबेळकर

रघुनाथ निवास, चेंबूर गावठाण

मुंबई - ७१

मर्यादा पुरुषोत्तमाचा जन्म चैत्र मासी, शुक्ल पक्ष, नवमी तिथी, पुनर्वसु नक्षत्र, कर्क लग्नी पाच ग्रह उत्तरीचे असता झाला. ज्योतिष शारत्राप्रमाणे कर्क राशीला (पुनर्वसु ४ था चरण) 'ही' हे अक्षर बालकाचे नावाकरिता येते परंतु ब्रह्मज्ञानी वशिष्ठ महामुनींनी 'रा' हे तुळ राशी प्रधान अक्षर घेतले. दशरथ राजाला खुलासा करताना वशिष्ठ ऋषी म्हणतात,

'यस्मिन रमन्ते मुनयो विद्यया ९ ज्ञान विप्लते ।

तं गुरु प्राह रामेति रमणाद्राम इत्यपि ॥'

ज्ञानाच्या योगे अज्ञानाचा नाश केल्यानंतर ज्याच्या ठिकाणी मुनिजन रमभाण होतात, असा तो (वडील मुलगा) सर्वाना रमविणारा असल्यामुळे गुरुनी-वशिष्ठांनी त्याचे नाव 'राम' असे ठेविले.

दुसरा असा विचार सुचतो की, सर्व राशींचा स्वामी, सर्व ब्रह्मांडाचा स्वामी 'राम' हाच आहे. त्यामुळे व्यवहार पद्धतीप्रमाणे राशीचे नाव ठेवण्याचे प्रयोजन रामाला नाही. सर्व दृष्ट्य स्थावर जंगम हे जड तत्वाचे आहे. जड वस्तू चालू शकत नाही किंवा काहीही करू शकत नाही. ज्यावेळी त्यात चेतन शक्ति निर्माण होईल किंवा चेतन देणारा त्याला धरील तेहाच ते कार्य करू शकते.

मानस पुजेत 'र' तेजात्मक असे म्हटले आहे. म्हणजेच 'र' हे चेतन संज्ञात्मक असल्यामुळे सर्वाना चेतन देणारा, सर्व ब्रह्मांड व्यापलेला असा हा राम असल्यामुळे तसेच मायेनेही रामाचा (ब्रह्म) आधार घेऊनच हे विश्व उत्पन्न केलेले आहे. असा हा राम ब्रह्मांडात असूनही आपणामध्येही आहे. मात्र आपण त्याचा शोध घेण्याचा प्रयत्न करीत नाही. श्री समर्थ रामदासस्वामी मनाचे श्लोकात म्हणतात,

सदासर्वदा राम संनिध आहे

विचारे मना सत्य शोधूनी पाहे

अखंडित भेटी रघुराज योगू

मना सांडी रे मी पणाच्या वियोगू

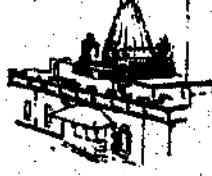
जगात ज्या ज्या मंगल वस्तू आहेत किंवा ज्या ज्या चांगल्या म्हणून गणलेल्या आहेत, त्यात मुख्य तत्व 'राम'च आहे आणि म्हणूनच त्या मंगलरूप झालेल्या आहेत.

श्री भगवान शंकर म्हणतात,

ततो जगन्मङ्गल मंगलात्मना, विधाय रामायण किर्तीं मुष्माम

चचार पूर्वा चरितं रघुत्तमो राजषिवर्ये रभि सेवितं यथा ॥

अर्थ - '(पार्वती) रघुत्तम राम म्हणजे जगतात ज्या काही मंगलरूप - कल्याणरूप -

गोष्टी आहेत, त्या सर्वांस मंगलत्व देणारी प्रत्यक्ष ब्रह्मानंद मूर्तिच होय. अशा त्या श्री रामाने आपल्या चरित्राच्या आधारावर अनेक रामायणे होतील अशी उत्तम कीर्ती संपादन केली. अनेक रामायणे झाली आणि पुढेही होतील तथापि रामायणाची तृप्ती होत नाही. रामायण हे अवीट आहे. राम कथा ही पापविनाशी भागिरथीच आहे. नित्य तिच्या स्नानाने, चिंतनाने, हृदयात असणारा 'राम' कळून येईल. मी रामरूप आहे, सर्व प्राणीमात्रात रामच आहे, अशी भावना निर्माण होईल व संसारी दुःखाची तमाच राहणार नाही.

श्री साई समर्थानीही एके ठिकाणी फक्त गुरुमंत्र दिला आहे, 'राजाराम' म्हणून सांगितले. यातही गूढ आहे. 'राजा' तूच राम आहेस मात्र ते तुला कळत नाही. कारण देह बुधी तुला फसवते म्हणून नित्य नामस्मरण ठेव. ब्रह्माबरोबर अनुसंधान ठेव म्हणजे प्रकृती (राजा स्वतः तू) खोटी असून त्यात असणारी चेतन शक्ति खरे आहे, हे कळून येईल, त्यानंतरच तुला खरा आनंद प्राप्त होईल. ब्रह्मानंदाच्या एक अंशावर इतर सर्व (भुते) आनंद पावतात अशी श्रुति आहे.

'तस्यैवानन्दस्यान्यानिमात्रामुपजीवन्तीति'

राष्ट्रीय कीर्तनकार कौ. डॉ. पटवर्धन यांनी एका रोग्याला झोप येत नसे म्हणून त्यावर औषध म्हणजे तुळशी बागेतून तुळशीची माळ आणून 'राम' म्हणण्यास सांगितले. रामनामाचा जप सुरु झाला व त्यामुळे त्याला झोप येऊ लागली. श्री शंकरांनी विषाचे दाहावर 'रामनाम' हेच औषध घेतले व ते शांत झाले.

श्री साईनाथांचे सान्निध्यातील काही मंडळीचे असे विचार होते की, 'आपली कुँडली वा आपला हात कोणालाही ज्योतिष बघण्याकरिता दाखवावयाचा नाही. आपले ज्योतिष बघायचे नाही व दुसऱ्याचे सांगावयाचे नाही. कारण ज्योतिष शास्त्रामुळे ग्रहावर विश्वास बसून 'साईरामावरील' कमी होईल व तेच नेमके घाताल बोलावणे होईल. गुरु, रवि, शनि, राहू, केतू व गौरेमध्ये चेतन असणारा 'राम' साईरामातही आहे. आपण त्याचाच आश्रय घेऊ म्हणजे जात्यात लोखडी दांड्याजवळ रहाणारे गहू जाते फिरुनही भरडले जात नाहीत, तशीच अवस्था साईचा आश्रय घेणाऱ्याची आहे. मात्र इथे विश्वास, श्रद्धा यांची गरज आहे. मानसपुजेत 'सं' सर्वात्मकं असे म्हटले आहे. आपण तोच आधार घेऊन 'सं' सर्वात्मक 'श्री साईनाथम्', ज्याच्या स्मरणाने आनंद निर्माण होतो, सर्व ठिकाणी साक्षी - असा दृष्टोत्पत्तिस येतो, शिर्डीला रामजन्मोत्सव सुरु करून रामाने रामाचा उत्सव करून सर्व शिर्डीत रामचैतन्य जागृत केले, तो 'साईराम' त्रेतायुगात राम नावाने रमविणारा व आज 'रघुपती राघव राजाराम पतित पावन साईनाम' ह्या भजनाने रमविणारा, सर्वांचे हृदय चोरणारां द्वापारीचा कृष्ण आज बुडीचे बाज्यात बसला आहे. 'राम' तुझी लील मी काय वर्णन करणार? माझी एकच प्रार्थना, तू कुठेही अस, काहीही कर, परंतु ह्या दासाचा विसर पाढू नकोस व तुझे नाम अंत कालापर्यंत मुखाने यावे, हीच प्रार्थना

साई दरबारातील माणिक आणि मोती... ५

श्री. लक्ष्मण गणेश उर्फ काकासाहेब महाजनी

- सौ. सरोजिनी मुळ्ये
सरस्वती सदन, ७ नाथमंदिर कॉलनी,
इंदूर (म.प्र.).

कै. लक्ष्मण गणेश महाजनी, यांना सर्वजण काका म्हणत असत. त्यांचा जन्म १८७४च्या सुमारास झाला. घोटाळा होऊ नये म्हणून साईबाबांनी, तीन भक्त काका होते, त्यांना निरनिराळी नावे दिली. महाजनींना “बडे काका”, दिक्षितांना “लंगडे काका” व निमोणकरांना “म्हातारे काका” याप्रमाणे.

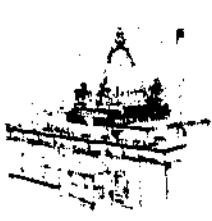
काकासाहेब महाजनी

काका महाजनी साईबाबांचे निःसीम भक्त होते. त्यांच्या आज्ञेशिवाय ते कोणतेही म करीत नसत. शिर्डीला कुठलाही उत्सव असला की, हे प्रथम हजर रहात असत. त्यांना बाबांनी सांगून ठेवले होते की, तू माझा दहावा दिवस कर.

ते रोज सकाळी उदून, बाबांपुढे बसून, एक तारीवर भजन करीत असत. रोज ही वेळा भजन, पूजन व आरती ते स्वतः करीत असत. दर गुरुवारी साईबाबांना र व शिन्याचा नैवेद्य करीत असत. त्यांना गाण्याचा फार शौक होता. त्यांच्याजवळ गन होता, तो ते स्वतः दोन्ही हातांनी वाजवीत असत. त्यांना नाटकांचाही खूप शौक ता. त्या काळी किलोस्कर कंपनीची नाटके होत असत. त्यांत बाल गंधर्व काम करीत सत, ती नाटके पाहिली व पुढे बालगंधर्व यांची स्वतंत्र नाटके होत होती, ती सर्व गांनी पाहिली. कथा-कीर्तनांचीही त्यांना खूप आवड होती. संत दासगण महाराजांची गांनी स्वतःच्या घरी व दुसऱ्यांच्या घरीही कीर्तने करविली. त्यांची कीर्तने साई वक्तीरसाने ओथंबलेली असत. ते कीर्तनाच्या द्वारे खूप साई-प्रचार करीत असत. रिणाम असा झाला की, कीर्तन ऐकून खूप लोक साईभक्त झाले.

एका रामनवमीला त्यांच्या पुण्याच्या घरी, दुपारी १२ वाजता बाबा प्रत्यक्षच जाऊन आले व शिर्डीस काकांना सांगितले की, मी तुझ्या घरी जाऊन आलो. पण गाला कुलूप होते. घरातील सर्व मंडळी राम-जन्मोत्सवा निमित्त मंदिरात गेली गाती.

के. कृष्ण जागेश्वर भीष्म व काका महाजनी यांनी प्रथम राम-नवमी उत्सव शिर्डीस सुरु केला. त्यांनी बाबांची आज्ञा घेऊन पुढाकार घेतला. बाबांनी विचारले

की, कोणाच्या हुकमाने तुम्ही उत्सव सुरु केला, तेव्हा काका म्हणाले, तुमच्याच हुकम हे ऐकताच बाबांनी दोन हार आणविले. एक खत्रीच्या हाताने काकांच्या गळ्यातला व दुसरा भीष्म यांच्यासाठी दिला. बाबा म्हणाले, गळ्यात हार असत्याशिक कीर्तन कसे होईल? काकांना दासगणू महाराजांचे जन्माख्यान पाठ होते. ते म्हणात आता तर आपण कीर्तन करु, पुढल्या वर्षी आणखी कोणी पाहू. अशा रितीने सुटक करून हा उत्सव दुसऱ्या दिवशी गोपाळकाल्यासुह व्यवरिथत पार पडला. सुदैव तेव्हापासून दरवर्षी आजतागायत हा उत्सव शिर्डीत चालू आहे.

काकांना साई-भक्त वाढविण्याचा फार नाद होता. निरनिराळ्या नारितक लोकांते शिर्डीला नेऊन त्यांना साईभक्त करण्याचा फार नाद होता. त्यांना साईबाबांच्या हयातीत तर खूपच अनुभव आले होते. परंतु बाबा समाधिस्थ झाल्यावरही अनुभव आला. १९३३ मध्ये ते इंदूरला आले होते. मुंबईस परत जाताना शिर्डीस जाऊ बाबांचे दर्शन घेऊन पुढे जावे, असे त्यांच्या मनात आले. त्याप्रमाणे त्यांचे जावई त्यांच्या शिर्डीस घेऊन गेले. ते दुसऱ्या दिवशी पुढे जाणार होते. पण बाबांनी खण्डनात येऊ त्यांना दर्शन देऊन सांगितले की, तू उद्या जाऊ नको. तुझा काळ वेशीवर टांगा आहे. त्यांच्या आझेप्रमाणे ते एक दिवस थांबून, मग पुढे सुखरुपपणे घरी पोहोचले.

सर्वांना साईबाबांची माहिती व्हावी, म्हणून त्या काळी जी काही भक्त मंडळी होते त्यांना विचारून, सर्व संमतीने असे ठरविले की, साईलीला सर्वांना माहीत व्हाया म्हणून आपण 'साईलीला' नावाचे मासिक काढावे. त्याप्रमाणे १९२३ साले साईलीलेचा पहिला अंक प्रकाशित झाला. पहिल्या भाग्यवान अंकाचे, पहिला भाग्यवान संपादक श्री साईनाथांचे लाडके भक्त काकासाहेब महाजनी हे होते. ते अंकाच्या द्वारे साईप्रचाराची सुरुवात झाली. साईलीला अंक जर प्रकाशित झाले नसता, तर सर्व लोकांना कसे कळले असते की, असे एक अंतःज्ञानी, ईश्वरी अवताराचे संत शिर्डीत उपरिथत झाले आहेत. तेव्हा पासून आजतागायत 'साईलीला' मासिक अखंड चालू आहे, ही मोठी भाग्याची गोष्ट आहे. महाराष्ट्रात आध्यात्मिक विषयाला वाहिलेले, संत पुरुषांच्या विचारशालाका भाविक वाचकांसमोर ठेवण्यात खुद साईबाबांचे भक्तांना आलेले अनुभव प्रदर्शित करणारे, एकाच विषयात संपूर्णपणे वाहिलेले. एवढी प्रदीर्घ वाटचाल केलेले अन्य मासिक नाही, ही मोठी अभिमानाची व खरी गोष्ट आहे.

कै. महाजनीना तीन कन्या होत्या, पैकी एकच हयात आहे, तिचे नाव सौ. सरोजिनी मुळ्ये.

काका महाजनी हे चैंबर ऑफ कॉमर्सचे मैंबर होते व पुढे प्रेसिडेंटही झाले होते. काही वर्षी त्यांनी सूरजी वल्लभदास आणि कंपनीमध्ये भागिदारीत काम केले. त्या कंपनीत रंगाचा व्यापार चालत असे. त्या कंपनीतर्फे ते, १९२१ व १९२४ साले इंग्लंडला गेले होते.

नंतर ते धरमसी सॉलिसिटर यांच्या पेढीवर काम पहात असत. त्यांना कायद्याचे ज्ञान चांगले होते. लोक त्यांना सल्ला विचारण्यासाठी येत असत. पुढे त्यांना पक्षाधार

ला म्हणून ते पुण्याला गेले तेथे त्यांनी बसल्या बसल्या भोत्याचा व्यापार सुरु केला.
ड १९३७ साली ते साई-चरणी विलीन झाले.

श्री बाबांचा एक अनुभव

— सौ. रनेहलता विपीन स्वादीया

बी. ए, बी. एड.

३०७, बी, कमल कुंज,
दत्तमंदिर रोड तिसरा मजला,
मालाड (पूर्व), मुंबई - ४०० ०९७.

जो गाई वाडे कोडे । माझे चरित्र माझे पवाडे ।

तयांच्या मागेपुढे । चोहीकडे मी उभाच ।

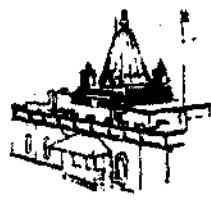
माझे पती मुंबईहून बँकेचे एजंट म्हणून बढतीवर नाशिकला बदली झाले आहेत.
गमुळे मी माझ्या सासूबाई व मुलांबरोबर मुंबईत रहाते.

काही दिवसांपूर्वी मला, बडोद्याला माझी आई गंभीर आजारी असल्यामुळे चटकन्
असा ट्रंककॉल आला. दुसऱ्या दिवशी सकाळच्या “गुजरात एक्सप्रेस” शिवाय
गोणतीही गाडी नव्हती. मी घाईघाईने बोरीवली स्टेशनावर त्या गाडीसाठी गेले.
नवेळी रिझर्वेशन मिळणे शक्य नव्हते. तरी पण श्रीकृपेने मला अनरिझर्व्हड बोगीत
खडकीजवळ्यी बसायची जागा मिळाली.

प्रवासात वेळ घालवण्यासाठी मी श्री साईलीलाचे मराठी व इंग्रजी अंक घेतले
होते. गाडी सुरु झाल्यानंतर मी त्यातील एक अंक वाचायला घेतला. सोयीस्कर पडावे
हणून खिडकीच्या कोपन्यावर माझ्या हाताचा कोपर ठेवून एक पान वाचले व ते पान
उलटण्यासाठी खिडकीवर ठेवलेला हात काढला. इतक्यात “धप्प” असा फूर मोठा
आवाज झाला. डब्यातील सर्व माणसं माझ्या दिशेने रोखून पाहू लागली. तेव्हा माझ्या
जक्षात आले की, माझ्या खिडकीचे शटर आपोआप हाताने पान उलटण्यासाठी जेव्हा
हाताला मी हलवले, तेवढ्या निमिषाधर्ति खाली पडले. कल्पना करा, मी जर
श्रीसाईलीला मासिक बरोबर वाचायला नेले नसते, तर पान उलटण्यासाठी
खिडकीच्या कोपन्यात ठेवलेला हात उचललाच नसता व साहजिकच माझा हात
कायमच जायबंदी झाला असता.

या प्रसंगाचा जेव्हा मी विचार करते, त्यावेळी मला श्रीच्या अमर्याद सामर्थ्याची व
सर्व ठिकाणी त्यांचे चिंतन करणाऱ्या भक्तांची काळजी वहाण्याचे बीद आठवते. कारण
श्रीनी ह्याविषयी श्री साईसच्चरित्रातच हमी दिली आहे. “मग जो गाई वाडे कोडे ।
माझे चरित्र माझे पवाडे । तयांच्या मागेपुढे । चोहीकडे मी उभाच ।”

मलाही त्यांनी माझ्या नकळत श्रीसाईलीला वाचायची प्रेरणा देऊन पान
उलटण्याच्या निमित्ताने खिडकीजवळ्या हात काढायला लावून तेवढ्या क्षणात एका
दुर्घटनेपासून सहज वाचवले होते.

तुमचे श्री साईबाबांविषयक सामान्य ज्ञान किती आ

(पुढीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे बरोबर देता आल्यास तुमचे सामान्य ज्ञान सातांची बरोबर देता आल्यास चांगले व सर्वच्या सर्व बरोबर देता आल्यास समजावे.)

- १) जामनेरला नानासाहेब चांदोरकरांच्या घरी उदी व आरती देऊन श्रीं
यांस पाठविले होते.
अ) शामा, ब) बापूगीर, क) नूलकर, ड) साठे.

२) बाळा शिंप्याचा हिमज्वर काळ्या कुऱ्याला ..... घालून बाबांनी बरा
अ) दुधभात, ब) दहीभात, क) भाजीपोळी, ड) मटन-बिर्यानी.

३) कफक्षय झालेला भिमाजी पाटील हा ..... चा रहिवारसी होता.
अ) संगमनेर, ब) तळेगाव, क) जुन्नर, ड) पुणे.

४) बाबांचा ..... हा लाडका भक्त साठ्यांकडे नोकरीस होता.
अ) मेघा, ब) भागोजी शिंदे, क) मराठे, ड) सोमदेवजी.

५) श्रीसाईसच्चरित या पोथीत एकूण ..... अध्याय आहेत.
अ) ५०, ब) ५२, क) ५३, ड) ५५.

६) श्री साईपाशी मंत्र देण्यासाठी ..... यांनी धरणे धरले.
अ) राधाबाई देशमुख, ब) बायजाबाई, क) गोळखलेबाई, ड) लक्ष्मीबाई.

७) 'रामदासी भजनी मेळा' हा ..... हून शिरडीस त्याकाळी आला होता.
अ) अंबरनाथ, ब) बदलापूर, क) कलकत्ता, ड) मद्रास.

८) द्वारकामाईतील पालीला भेटावयास औरंगाबादहून तिची सख्खी .....
होती.
अ) आई, ब) बहिण, क) भाची, ड) मावशी.

९) साईचे अनेकदा दर्शन घेतलेले व आज हयात असलेले वयोवृद्ध संत रामबाबा
वर्षाचे आहेत.
अ) १२२, ब) १३०, क) ९०, ड) १०१.

१०) श्री साईच्या अनेक आरत्या ..... यांनी तयार केलेल्या आहेत.
अ) मानकर, ब) चांदोरकर, क) भीष्म, ड) डेंगळे.

११) बाबांनी स्वतः ..... दळून ते पीठ वेशीवर टाकून महामारी घालविली.
अ) हरभरा, ब) गहू, क) तांदूळ, ड) ज्वारी.

१२) शिरडी हे क्षेत्र ..... नदीच्या काठावर आहे.
अ) अलकनंदा, ब) बिधास, क) नर्मदा, ड) गोदावरी.

— सदानन्द देवदास

उत्तरे

५१व्या पुण्यतिथी निमित्त संस्मरण

इंदूरचे श्री. माधवनाथ महाराज

— श्री साईनंद

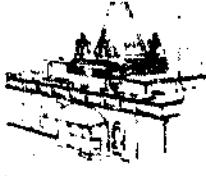
मध्यप्रदेशात इंदूर येथे एका श्रेष्ठ सत्पुरुषाचे भव्य व प्रसिद्ध मंदिर आहे. समस्त इंदूर निवासी या मंदिरात वेळोवेळी तिथे होणाऱ्या उत्सव प्रसंगी जातात व या सत्‌पुरुषाच्या समाधीचे दर्शन घेतात. या सत्पुरुषाचे नाव आहे, श्री. प.प. माधवनाथ महाराज. इंदूरला असलेल्या त्यांच्या या 'समाधीमंदिरास' 'नाथ मंदिर' या नावाने ओळखले जाते.

इंदूरचे श्री. माधवनाथ महाराज

श्री. माधवनाथांचे घराणे मूळ पांगरी, जि. नाशिक येथील होय. पण पुढे मराठवाड्यातील रंगाऱ्याचे देवगावी (लासूर रेल्वे स्टेशन, जि. औरंगाबाद) त्यांचे स्थलांतर झाले. त्यांचे उपनाव 'रत्नपारंखी' व श्री. मल्हारदादा व सौ. मथुराताई हे त्यांचे मातापिता होत. त्यांचा आचार धर्मनिष्ठ असून श्री. यशवंतराव महाराज देव मामलेदार यांची त्यांचेवर कृपा होती. त्यांनी सौ. मथुराबाईना संगितले होते की, तुझ्यापोटी योगी पुरुष जन्माला येईल. हे दांपत्य काशी-प्रयागच्या यात्रेवर असताना चित्रकूट जवळ करवी नावाच्या गावी आले. तिथे मल्हाररावांचे चुलत बंधू राहात असत. यावेळी सौ. मथुराबाई गरोदर होत्या व दिवस भरत आल्याने त्यांना त्यावेळी तिथेच मुक्काम करावा लागला.

चैत्र शुद्ध प्रतिपदा शके १७७९ (२६ मार्च १८५७) गुढीपाडवा या दिवशी सर्योदयापूर्वी मथुराबाई स्नान करून तुळशी प्रदक्षिणा करू लागल्या. इतक्यात त्यांना

प्रसूती वेदना सुरु होऊन सूर्योदयकालीच पुत्ररत्नाचा लाभ झाला व बाराव्या दिवशी बारसे करण्यात येऊन मुलाचे नाव “माधव” असे ठेवण्यात आले. पुढे मल्हारदादा, पत्नी व मुलासह पांगरी येथे आले. माधव पाच वर्षांचा असतानाच मल्हारांचे निधन झाले. मथुराबाईंनी फार शोक केला. तेव्हा लहानग्या माधवने त्यांच्या मांडीवर बसून आपली दृष्टी डोळ्यावर रथीर केली व तिला आत्म्याच्या अमरत्वाची जाणीव झाली व दुख कमी झाले.

लहानपणापासूनच माधव आपल्या बुद्धीप्रभावाने सर्वानाच दिपवू लागला. पुढे त्याला शाळेत घालण्यात आले पण त्याचे लक्ष शिक्षणावर नव्हते. शाळेचे निमित्त करून हा मुलगा गावाबाहेरच्या महादेवाच्या देवळात ध्यान करीत बसे किंवा आपल्या सोबत्यांसह भजनपूजन करण्यात दंग होऊन जाई. पण तो जेव्हा शाळेत जाई तेव्हा कोणत्याही विषयात इतर मुलांच्यापेक्षा बुद्धीची विशेष चमक दाखवी.

वयाच्या ८व्या वर्षी त्याची मुंज करण्यात आली. संध्या ब्रह्मकर्म यात त्याने प्रावीण संपादन केले. शाळेकडे त्याचे दुर्लक्ष असल्यामुळे आईला सारखी काळजी वाटे. सटाणे येथे यशवंतराव महाराज देव मामलेदार यांच्या दर्शनास त्या मुलासह गेल्या तेव्हा त्यांनी मुलगा मार्गावर आहे, काही एक काळजी करू नका, असे सांगितले पण त्यास लौकरच करवीस घेऊन येण्यास सांगितले. त्याप्रमाणे त्या गेल्या तेव्हा माधवचे वय १० वर्षांचे होते.

श्री मच्छिंदनाथ, गोरक्षनाथ, गहिनीनाथ, निवृत्तीनाथ, श्री झाननाथ, सत्यामलनाथ, गुप्तनाथ अशा नाथ पंथीयांच्या अनेक शाखा होऊन त्यांचा सर्व भारतात विस्तार झालेला आहे. त्यापैकी एका शाखेतील श्रीगुप्तनाथ ही पूर्वाश्रमीची गंगाबाई नावाची महिला होती. नाथदीक्षा घेऊन ती पुढे योगिनी झाली. चित्रकूट जवळील बालाजी मंदिराच्या तळघरात हिंदी समाधी असून याच गादीवर या छोट्या माधवनाथाना बसविण्यात आले, ती हकीगत अशी—

चित्रकूटास माधवराव आपल्या मातेसमवेत गेले तेव्हा त्यांचे वय १० वर्षांचे होते. एवढ्या लहान वयात त्यांचे शुद्ध आचरण, ईश्वरावरील असीम निष्ठा, ध्यानविषयक मनःप्रवृत्ती व तरतरीत चेहरा इ. गोष्टी पाहून श्रीमंत पेशव्यांचे नातू भाऊसाहेब जोग भोरशास्त्री, सखाराम बापू दिवाण इ. मंडळीच्या अंतकरणात या मुलाविषयी निरतिशय प्रेम निर्माण झाले व हा मुलगा पुढे महाराजांच्या गादीवर बसल्यास तो लोकांचा उद्घार करील, असा सर्वांचा ग्रह झाला.

चित्रकूट येथे त्यावेळी श्री. विठ्ठलराव महाराज होते, ते समाधिस्थ झाल्यावर श्री विश्वनाथ महाराज हे गृहस्थाश्रमी गृहस्थ नाथ गादीवर आले. पण पाच वर्षांनंतर शके १७६६ मध्ये ते पण समाधिस्थ झाले व पुढा गादी रिकामी झाली. वर्षभर गादीवर कुणीच नव्हते. अधिकारी पुरुष नाही म्हणून ती रिकामी होती. पुढे यासाठी पाच मुलांची नावे कागदावर लिहून त्या चिंडुच्या नाथांच्या समाधीवर ठेवण्यात आल्या व त्यापैकी एक चिंडी उचलली असता ती माधवरावांच्या नावाची निधाली. तेव्हा चैत्र

शुद्ध प्रतिपदा शके १७८९ रोजी रितसरपणे वाद्यांच्या गजात सन्मान सत्कार करून माधवरावांना अभिषेक विधीयुक्त करून गादीवर बसविण्यात आले व त्यांचे नाव “माधवनाथ” ठेवण्यात आले.

अनुग्रह दीक्षेसाठी माधवनाथांना शैलशृंगीने विभूषित करून तळघरातील गुप्तनाथांच्या समाधीजवळ बसविण्यात आले व दार बंद करण्यात आले. काही तासानंतर ‘अल्लख’ हा नाथ संप्रदायाचा सांकेतिक शब्द आतून आला व दार उघडण्यात आले. या गुफेत त्यांना गुप्तनाथांचा अनुग्रह झाला व नवनाथांची गूढ योगशक्ती संपादन करूनच ते बाहेर आले. याचा त्यांच्या आचार विचारावर परिणाम होऊन ते विदेही स्थितील राहू लागले.

काही दिवसांनी माधवनाथांना विश्वनाथ महाराज यांचे कुटुंब ठकुबाई यांच्या स्वाधीन करून मथुराबाई आपल्या गावी गेल्या. माधवनाथांची विदेही अवस्थेतील वागणूक पाहून ठकुबाई व इतरांना चिंता वाटू लागली. तेहा त्यांचे लग्न करून देण्यात यावे, असा विचार करण्यात आला. माधवनाथांच्या हे लक्षात येताच त्यांनी एके दिवशी गुपचूप करवी सोडली व ते गावोगावी तीर्थटिण व तपश्चर्येसाठी निघून गेले. त्यांनी बद्रीकेदार ते रामेश्वरपर्यंत व बंगालमधील हेलारापट्टनापासून गुजराथेतील गिरनार पर्वतापर्यंत तीर्थ यात्रा केल्या. तसेच त्यांनी सर्व ज्योतिर्लिंगे, सहा पुन्या व नवनाथांची तीर्थस्थाने दर्शन करून ‘एकमेवा द्वितीयम’ तत्त्वाची प्रचीती घेऊन ते करवीला परत आले.

करवीला परतल्यावर माधवनाथांनी गादीचा व्यवहार पहावयास सुरुवात केली. दानधर्म, यज्ञकर्म तिथे होऊ लागली. सखारामबापू त्यावेळी बालाजी संस्थानचे कारभारी होते पण त्यांनी तेथल्या व्यवहारात बरीच अफरातफर केली व ती उघडकीला आली. शेवटी त्यांनी नाथांच्या पायावर डोके ठेवून क्षमा याचना केली. नाथांनी त्यांना क्षमा केली.

पण पुढे याच सखारामबापूनी पुन्हा कारस्थाने करून नाथांबद्दल ठकुबाईचे मन कलुषित केले. तेहा त्यांनी नाथांना करवी बाहेर जाण्यास सांगितले. नाथांच्या भक्तांना ही गोष्ट आवडली नाही.

पण पडत्या फळाची आळा म्हणून ते तेथून निघाले. ५-६ वर्षे त्यांनी अज्ञातवासात घालविली. भक्तांच्या उद्घाराचे त्यांचे या काळात कार्य चालूच होते. ते काशी व अमरकंटक येथे गेले, तिथे दोन वर्षे अरण्यवासात घालविली. नंतर इंदूर येथे यशवंतराव महाराज देव मामलेदार होते, त्यांच्या दर्शनास ते गेले. इंदूरचे राजे श्रीमंत तुकोजीराव होळकर यांचेकडे त्यांचा मुक्काम होता. योगायोगाने श्रीनाथ महाद्वाराशी पोचले, तोच देव मामलेदारही त्यांच्या स्वागतासाठी महाद्वारारी आले. दोघे कडकझून भेटले. देवमामलेदारांनी नाथांना हाताने धरून त्यांना आपल्या निवासी नेले. तुकोजीरावांशी त्यांचा परिचय करून दिला. यानंतर मात्र सर्व राजघराणे माधवनाथांचे भक्त बनले. तेथून नाथ पुढे मदू व धारला गेले. धरला विभूती देऊन त्यांनी अनेकांचे रोगनिवारण केले. हा चमत्कार बघून डॉ. कीगन यांची श्री नाथांवर

श्रद्धा बसली. नाथांनी त्यांना हातावर हात घासून त्याकडे पहाण्यास सांगितले, तेळा त्यांच्या हातावर त्यांची प्रतिमा दिसली. हीच साधना करण्यास त्यांनी त्यास सांगितले.

यानंतर नाथ खांडवा चाळीसगावकडे गेले. पोहरे गावी घोड्या नाव त्यांनी धारण केले व एका पाटलाकडे शेतराखणीचे काम करु लागले. तिथे पोटापुरते पाटलानेदूध द्यावे असे ठरले. एकोदिवशी नाथ भजनात रंगले असताना एका वैलाने शेतात शिरु गळाचे पीक खराब केले. तेळा पाटलीणीस राग येऊन तिने त्यांना शिव्या दिल्या. त्यावर नाथ काहीच बोलले नाहीत, शांतच राहिले. पुढे काम सोडून जाताना त्यांनी बाईस सांगितले की, “तुला ५२ मण गहू यंदा मिळेल”. आणि आश्चर्य असे की खरोखरीच तितके पीक झाले, पाटलास फार पश्चात्ताप झाला.

येसगाव येथे संगळ व नगारा वाजवून सुंदर भजने श्रीनाथांनी केली. रोझेगाव येथे भिकमशाहा संत जर्जरी बक्षच्या उरुसासाठी आले होते. त्यांची व नाथांची भेट झाली. दोघांनी मिळून कुराणातील ४ कलमांचे पठण केले. येथून नाथ वेस्तरला गेले. व तेथील राममंदिरात त्यांनी काही सुंदर चित्रे काढली. ती अजून पहाता येतात. येथे चतुर्थांश्रमी श्री चिदृघनानंद खार्मीची व त्यांची भेटाभेट झाली. त्यांनी नाथांना सांगितले, “तुझी आई तुझी आठवण काढीत आहे तिला जाऊन भेट व अज्ञातवासात राहून लोकोद्वाराचे कार्य कर.” नाशिक जवळील सप्तशृंगी वनात त्यांनी काही दिवस तपश्चर्या केली व ते देवगाव येथे आपल्या मातेस भेटण्यास गेले. मातापुत्रांची भेट झाल्याने मातेला अत्यानंद झाला. “आता मला सोडून कुठे जाऊ नकोस” असे तिने सांगितल्यावर ते तिथेच राहिले. मातेचे सहा महिन्यातच निधन झाले. योगीपुत्राचे सहवासात मरणाचे भाग्य त्या मातेला लाभले.

इ. सन १८९६ म्हणजे वयाच्या ३८व्या वर्षापासून माधवनाथांनी प्रगटपणे धर्म प्रसाराचे व लोकोद्वाराचे कार्य सुरु केले. या काळात जयपूर, चित्रकूट, काशी, नागपूर, खानदेश, मुंबई, पुणे कारवारपर्यंत त्यांनी संचार केला व भाविक जनतेला मार्गदर्शन केले. चित्तशुद्धीपासून आरंभ करून प्रत्येकाला त्याच्या पात्रतेनुसार जप व योगादीसाधनांचा ते उपदेश करीत.

पुढे श्री माधवनाथ महाराज संचार करीत करीत हिंगणघाट (जि. वर्धा) येथे आले असता शके १८५८ इ.स. १९३६च्या नाथषष्ठीला म्हणजे फाल्गुन वद्य षष्ठीला त्यांनी देह ठेवला. पुढे त्यांच्या आङ्गेप्रमाणे इंदूर येथे त्यांची समाधी बांधण्यात आली. त्यांचे कलेवर मोटारीने इंदूरास नेऊन तेथे मोठ्या थाटामाटाने व शास्त्रोक्त रितीने समाधीचे कार्य संपन्न करण्यात आले. या स्थानी भव्य नाथ मंदिर बांधण्यात आले असून ते आज भाविकांचे व श्री नाथ शिष्यांचे पवित्र क्षेत्र बनले आहे. नाथांनी आपली परंपरा चालविण्यासाठी आपल्या शिष्यांपैकी कोणत्याही शिष्याला गादीवर बसविले नाही. चैत्रशुद्ध प्रतिपदेला नाथ जयंती, फाल्गुन वद्य षष्ठीला पुण्यतिथी व गुरुपौर्णिमा असे तीन उत्सव वर्षाकाठी इंदूर येथील श्रीनाथ मंदिरात मोठ्या प्रमाणावर साजरे होतात व भक्तांचा प्रचंड मेळावा तिथे या काळात जमतो. श्री माधवनाथ महाराजांच्या यंदाच्या ५१व्या पुण्यतिथी दिनी त्यांना कोटी कोटी प्रणाम.

श्री राम चरितमानस

— सौ. कुसुमताई जोग
 'योजना' टिळक नगर
 आंग्रे वाडी, मुंबई-४.

श्री राम चरित मानसाच्या सुंदर काण्डातील तेराव्या दोहच्याच्या खालच्या चौपाया आहेत ह्या.

"हरिजन जानि प्रीति अति गाढी"

"सजल नयन फुलकावलि बाढी"

सीतेला हरिभक्त कळल्यावर तिच्या अंगावर रोमांच उभे राहिले व डोळ्यांना पाणी आले. इथे हरी शब्द मुद्दाम घातला आहे, राम म्हटले नाही. हरी व राम एकच हे दर्शविले आहे. हा गूढार्थ आहे.

"बूडत बिरह जलधि हनुमाना"

भयअु तात मोकहुँ जलजाना"

भावार्थ हा की, मी विरह रूपी समुद्रात बुडत होते. तू मला नावाडी मिळालास. इथे हनुमंताला तात म्हटले आहे. सीतामाईनी त्यांना मुलगा मानले! किती जवळचे नाते जोडले पहा!

त्या म्हणतात, कोमल अंत करणाचे रघुपति निष्ठुर कां झाले? काय कारणा करिता ही निष्ठुरता धरली? रघुपती एवढ्याचसाठी म्हटले की, रघुकुलाचे पालन करणारे ते आहेत, मी पण त्याच कुळातील असून असे निष्ठुर का झाले? हे सांगायचे आहे. सेवकांना सुख देण्याचे व्रत असताना माझी कधी आठवण करतात कारे? ती श्याम मृदुमूर्ती मी डोळ्यांनी कधी पाहीन, डोळे कधी तृप्त होतील? तेव्हा सीतेच्या डोळ्यांना पाणी आले. तोऱातून शब्द निघेना. अत्यंत विरहाकूल सीता पाहून, अत्यंत नम्रपणाने व मृदू शब्दाने ते व त्यांचे बंधु कुशल आहेत व पुढे म्हणतात, तव दुःखीसुकृपा नि केतान्हे महत्वाचे आहे. कृपा निकेत तुझ्या दुःखाने दुःखी झाले आहेत. असे म्हणून हनुमंत गहिवरले, । डोळ्यांना पाणी आले. "कृपानिकेत" म्हटल्यावर हनुमंताची अशी दशा झाली, त्याचे कारण त्यांना तो अनुभव होता म्हणून.

"तत्यप्रेमकर मम अरुतोरा"

"जानत प्रिया अेकुमनमोरा"

हा भगवंताचा संदेश ऐकून जानकी प्रेममग्न झाली, आणि देहाची शुद्ध हरपली! आता हनुमंत म्हणतात, रामचंद्रांचे श्रेष्ठत्व मनात आणा व माझे ऐका, घाबरु नका. रामचंद्राच्या बाणरूपी अग्नीत हे राक्षस पतंगासारंखे जळून जातील, ते मेलेलेच आहेत, असे धरून धीर धरा. रामचंद्रांना आधीच शोध लागला असता तर विलंब केला नसता. प्रभूना सर्व ठाऊक होतेच, पण ही लीला तुमच्या आमच्यासाठी केली.

"गाइ गाइ भवनिधि तरई"